

**HELENA
RUSNÁKOVÁ**

**J. K. VIKTORIN
VIHAROS ÉLETE**

TARTALOM

Bevezetés.....	4
-----------------------	----------

I.Képzettséghez vezető út

1. Az első sikerek és csalódások.....	6
2.Gimnáziumi évek.....	9
3. A szemináriumban.....	12
Tüskés úton.....	16

II. Végre célban

1.Szenicén (Senica).....	19
2. Pozsonynádas (Trstín).....	21
3.Pozsonyi (Bratislava) börtönben.....	25

III. Becsület, bátorság és remény nevében a sors beteljesüléséhez

1. Hogyan tovább.....	28
2.Jozef Viktorin irodalmi tevékenységéről.....	30
3. J.K.Viktorin további irodalmi és tudományos tevékenységének iránya	34
4.Együttműködés Andrej Slákovič - al –Spisy básnické kiadása.....	38

5. J.K. Viktorin tudományos tevékenysége :

Grammatik der Slowakischen Sprache-----40

6 .Jozef Viktorin mind a Szlovák Matica (Matica slovenská) alapító tagja...45**7. Jozef Viktorin és Ján Palárik harca a Szent Adalbert egylet-----48**

megalapításáért.

8.Eredménytelen kísérletek szlovák környezetbe lévő kápláni állás megszerzésére.-----51**IV. Utolsó megálló Visegrád (Vyšehrad)**

-----55

Bevezetés

Jozef Karol Viktorin (1822, március 12 1874, július 20.) ahhoz a generációhoz tartozott, amely Štúr csapatával együtt a szlovák irodalom és kultúra felvirágoztatásán dolgozott a Szlovák Matica alapító időszakában. Élete nem volt könnyű, már gyermekkorától szembe kellett néznie a nélkülözéssel, szegénységgel. Nagy szerepet játszott az életében a tudásvágy, a tanulás területén, céltudatosság, ezek segítettek neki áthidalni az akadályokat, melyekkel találkozott.



Viktorint azok közé soroljuk, akik az életük nagy részét szlovák nyelvterületen kívül éltek, de ennek ellenére nagy szerepet játszottak a szlovák kultúra növekedésében. Közeli, baráti kapcsolatban állt a szlovák lelkésszel és íróval Ján Palárikkal. Ez a barátság vezette Viktorint az irodalmi tevékenységének kibontakozásához.

1845 - től recenziókat de saját megfigyeléseit is publikálta a Orol Tatranský – ba (a Ludovít Štúr által szerkesztet Slovenské národné noviny melléklete). Nagy figyelemmel kísérte a születendő új szlovák nyelvtörvényt. A későbbi időszakban Viktorin szlovák évkönyvek Concordia és Lipa kiadójaként lett ismert. Együttműködött több híres szlovák íróval és segítőkézett nyújtott a kezdő írók irányában is (Andrej Sládkovič, Ján Hollý, Jonáš Záborský, Ján Palárik és sokan mások).

Folyamatosan alkotta a saját műveit is. A legjelentősebb művei közé tartozik: Grammatik der Slowakischen Sprache (Szlovák nyelvtan), Visegrád hajdan és most, Visegrad einst und jetzt és stb.

19. század hatvanas éveiben aktívan részt vet az összes jelentős szlovák nemzeti akcióban, pl. : Matica slovenská alapítása, szlovák gimnáziumok alapítása, Szent Adalbert egyesület megalakulása Együttműködött határon kívüli szláv szervezetekkel is. Viktorin élete és tevékenysége Visegrádon, ahol az utolsó éveit élte, nagy visszhangot váltott ki magyar és szláv lakosság körében.

„J.K.Viktorin viharos élete“ című dolgozat bepillantást biztosít a Viktorin életébe és tevékenységébe. A kötetben utalás található a levéltári dokumentumokra. Eredeti levelek és további anyagok a túrócszentmártoni (Martin) és a nagyszombati (Trnava) levéltárakban találhatóak (Szlovák Nemzeti Könyvtár Martin, Szent Vojtech Levéltár Trnava).

PaedDr.Mgr.Helena Rusnáková

I.Képzettséghez vezető út

1. Az első sikerek és csalódások

Jozef Karol Viktorin 1822. március 12. Zavar – ban(Zavar), Nagyszombat (Trnava) közelében született. Gyermekeveit Alsócsöpöny (Dolný Čepoň) és Felsőcsöpöny (Horný Čepoň) településeken élte. Tanulmányai után több plébánián szolgált a katolikus hitet. Életének utolsó állomása a magyarországi Visegrád volt. 1874. július 20. halt meg Budán .

In Martio					
12:	Maria	Paroch	Joseph Lachowicz Anna Florrich	Marion, Kolend et Maria uxor	A-Lörk
15:	Joseph	Nem	Antonij Wiktorin Elisabeth Exner	Andreas Wiffing et Anna uxor	Lörk
19:	Maria	Paroch	Francis Janovic Catharina Floridovszky	Joseph, Kuzfik et Maria uxor	Lörk
21:	Lorrenz	Paroch	Paulus Sapsin Anna Skavall	Joseph, Modrony et Anna uxor	A-Lörk
26:	Joseph	Nem	Petrus Andriek Anna Sejvoril	Joseph, Selion et Maria uxor	Lörk
29:	Elisabeth	Nem	Lucas Lottisch Maria Benurk	Michael Rohács et Anna Kurackina	A-Lörk
In Aprili					

(Anyakönyvi kivonat Viktorin József születéséről – 1822, Zavar . In.: Állami levéltár Pozsony (Bratislava.)

Minden gyermeknek, minden fiatal személynek vannak álmai. Jozef Viktorin se volt kivétel. Az ő legnagyobb álma az volt, hogy pap legyen. „**Korai gyermekkortól vágytam arra, hogy pap váljon belőlem.**“¹Mivel a családja nem tartozott a jómódú családok körébe, Jozef tudta, hogy út a célja eléréséhez nem lesz könnyű. „**A**

¹ Jozef Viktorin életrajza, 1848. Nagyszombati(Trnava)levéltár.

második latin osztályba minden misén néhány Miatyánkot imádkoztam azért, hogy az Isten adja meg azt a örömet, hogy egyszer papi állapotba kerüljek.”²

Amikor a tanár kérdezte tőle, mi akar lenni, gondolkodás nélkül válaszolt: **“ Ha az Isten is úgy akarja, akkor pap válik belőlem.”** Jozef céltudatosságát a szülei nagyra értékelték. Apja, Anton Viktorin (morva származású) ,mezőgazdasági munkás volt. 1831 – ben fiatalon elhunyt. Mikor a család apa nélkül maradt, az anyja Elisabeth (született Ernst) nagy nehézségekkel küzdött . József látta, hogy édesanyja mekkora erőfeszítést igényli a négy gyermek ellátása. Ez megerősítette akaratát, és igyekezett a tanulmányi eredményeivel édesanyjának örömet szerezni. Ebben az időben több változással kellett megbékülni. Egyik nagy változás az volt, hogy József iskolát változtatott. Első osztályt szeredi (Sered') iskolában végezte, de a második osztályt már



Nagyszombatban(Trnava) kezdte. Nagyszombat(Trnava) 15 hosszú évre tanulmányai városa lett.

Ne előzzük meg azonban az eseményeket. A kilenc éves fiú számára nem volt egyszerű beilleszkedni az ismeretlen környezetben. Érzéseit, amelyek ehhez az időhöz fűződtek így fejezte ki az önéletrajzában: „... **ebben az időben egy cipész mesternél laktam, aki engem nagyon szeretett.... kanyaró miatt néhány hetet ágyban töltöttem...különösen szerettem a búzakását. Habár ez az étel a városi mesterek étlapján nem szerepelt, a cipész mester engedélyt adott arra, hogy hetente kétszer nekem pecsenye helyet búzakását főzzenek. Nem tudom, hogy tudtam pont ebbe az ételbe úgy beleszeretni. Talán a természet is azt akarta**

²Ugyanott

megmutatni, hogy később nemzetileg leszek orientálva, mivel tudjuk, hogy a búzakása ősi szlovák nemzeti eledel.”³

Jozef számára a tanulás nem jelentett problémát. Az emlékezetében gyakran idézte elő a megboldogult édesapja szavaik, melyek azt a hitet tükrözték, hogy a Jozef lesz egyszer az a gyerek amelyik a legnagyobb örömet hozza majd a szülőknek. Az édesapjához fűződő emlékei voltak a hajtóerők, amelyek Jozefet a legjobb iskolai eredmények elérésére ösztönözték.

Már az első Nagyszombatban (Trnava) töltött iskolaévben Jozef Viktorin legjobbak között volt. A félévi vizsgákon első helyet, az iskolai év végén második helyet foglalta el. Az első helyen volt egy jómódú családból származó fiú. Azok a diákok, akik az első helyezett, harmadik és negyedik helyen voltak - mind nemesi családok gyermekei – ezek szép imádságos könyvet kaptak ajándékba. A második helyre került szegény gyerek, Jozef Viktorin egy vékony könyvecskét kapott ajándékba, a tartalmát nem értette, mivel még ebben az időben a magyar nyelvet még nem sajátította el. Ez a eset hosszú ideig foglalkoztatta a gondolatait, bántotta őt, de a tanulástól nem vette el a kedvét.

Az évek múltak. Közben Jozef egy másik családba került lakni. Az otthoni gazdasággal az anyja egyedül törődött, nehezen tudta fizetni a Jozef tanulási költségeit. Negyedik iskolaév volt a legnehezebb. A család helyzete nagyon nehéz volt. Jozefnek otthoni kosztot kellett élni, mivel anyjának nem volt elég pénze a napidíjak fedezésére. Ezért Jozef minden héten kétszer ment gyalog Nagyszombatról (Trnava) Felsőcsepénybe(Horný Čepceň) és vissza. Az út kb. 3 órát tartott, ami a kicsi gyerek részére nagyon nehéz volt, de a kemény cél biztosította Józsefnek a nehéz időszak leküzdését.

„ Milyen keserű volt akkor az életem, nem lehet leírni, annak ellenére nem akartam hallani semmilyen szakmáról . Az én vágyam volt iskolába járni még akkor is, ha gyalog kellene házalnom és kenyeret kéregetni...”⁴

³Ugyanott

⁴Ugyanott

2. Gimnáziumi évek

A tudás utáni vágy, szívósság és a céltudatosság kísérték Jozef Karol Viktorin útját a Nagyszombat (Trnava) gimnáziumi tanulmányai idején is. A család vagyoni helyzete nem javult, ami Jozefet nagyon nyugtalanította. Gyakran foglalkozott azzal a gondolattal, hogyan lehetne az édesanyjának segíteni. Abban az időben a szegény tanulók korrepetálással keresett pénzzel igyekeztek javítani a szociális helyzetükön. Ezt a lehetőséget kihasználta Jozef is. Amikor hatodik osztályos gimnazista volt, egy kőműves mester fiát számtanból korrepetálta. Ez a időszak is mélyen megmaradt emlékeiben .

Életrajzában így emlékezik: „ **Ebben az évben volt egy kicsi „conditio“ , az azt jelenti, hogy egy kőműves mester kisfiát tanítottam. Havonta kaptam ezért egy aranyat és minden vasárnap és ünnepnapon ebédet.**“ A tény, hogy nem hanyagolta ebben az időszakban sem a tanulási kötelezettségeit megmutatkozott az iskolaév végén. Jozef Viktorin ki lett hirdetve mint negyedik legjobb diák. Ugyanebben évben az iskola tanárai felfigyeltek Jozef rétorikai (ékesszólási) képességeire. Az előző időszakokban nem szerepelt nyilvánosan, így idáig ez figyelmen kívül maradt. Mostani szereplése nagy és kellemes meglepetés volt a tanároknak. Az első tanár, aki felfigyelt Jozef képességeire **Ireneus Farkas** volt. Egy rövidebb szöveg után, ami kötelező volt az összes diák számára, Jozef külön feladatot kapott tőle – megtanulni egy hosszabb szakaszt. Jozef ezúttal sem okozott csalódást, megmutatkozott, hogy ő a legjobb előadó a nagyszombati (Trnava) gimnáziumban.

Ebben az évben változások történtek a családban. Édesanyja másodszor is férhez ment. Annak ellenére, hogy család jövedelme növekedett, Jozef továbbra próbált pénzt keresni, mert segíteni akart a szüleinek, testvéreinek. Hét arany fizetségért korrepetálta Kaszanicky úr két unokáját.

A gimnáziumi tanulmányai alatt egyre intenzívebben ébredett benne a nemzeti érzés. Az utolsó év értékelési eredményei megmutatták, hogy Jozef végig a legjobb diákok között szerepelt, a hatodik helyet érte el.

Eljött az a pillanat, amikor meg kellett tenni a következő lépéseket céljai elérése érdekében, azért, hogy pap váljon belőle. Amikor Jozef megtudta, hogy a szemináriumba jelentkezők részére 1840. augusztus 2-án lesz a kiválasztási eljárás, megkezdődtek a családban az úthoz való készülődések.

Anyja és a mostohaapja támogatták őt a elhatározásában. Eljött a utazás napja. Mostohaapja elvitte őt Érsekújvárig (Nové Zámky). Innét két másik diákleánnyal gyalog mentek Esztergomba, az egyik fiú édesapja kíséretében. Az út fárasztó volt, de négyesben elég hamar célba jutottak. Esztergomba esti órákban érkeztek meg. Mivel csak kisebb pénzüsszeggel rendelkeztek, nagyon megörültek annak, hogy olcsó szállást találtak az Arany Korona szállodában.

Jozef a siker reményében készülődött a utazásra. A helyszínen azonban látta, hogy a diákok többsége a „patrónusaik“ társaságában jött a vizsgára. Ezek a „patrónusok“ várakozás közben magabiztosan közeledtek a vezető egyházi méltóságokhoz. Jozefet e cselekedetek látván kezdte elhagyni a remény. Saját magának mondta: **„Jožko, gyerek! Itt nehezen mosolyog rád a boldogság !“**⁵



Diákok körében megkezdődött a sugdolózás, hogy vizsgán jelen lesz Kopácsy József érsek, akiről az a hír járta, hogy igazságos. Ez a hír vissza adott egy kis reményt Jozef számára is. Vizsga után Jozef meg volt elégedve önmagával. Észrevette, hogy a vizsgáztatók figyeltek előadó tehetségére. A félelem, hogy nem lesz felvéve erősebb volt. Nagy volt az öröme a vizsga eredmények bejelentése után, mikor megtudta, hogy felvették őt a szemináriumba. Érzéseit áthatotta a boldogság, alig várta, hogy hazaérkezzen és ezt a jó hírt közölje szüleivel, testvéreivel. A csapat még azon a napon útra kelt hazafelé. Az hangulat már nem volt olyan vidám, mint az Esztergomba vezető úton, mivel a csapat egyik tagja nem lett felvéve a szemináriumba.

⁵Viktorin_önéletrajza
Kép: Kopácsy József

Hazatérés pillanatai azonban várhatóan örömteljesek voltak. Jozef később is gyakranemlékezett arra a napra, a boldog pillanatokra a család körében azután, hogy teljesült nagy vágya – tovább folytatni a tanulmányait. A ő tiszteletére anyja előkészítette a ünnepi ételt – sült csirkét.

Diákok általában úgy érzik, hogy minden szünidő nagyon rövid. A vizsgát követő szünidő azonban Józsefnek túl hosszúnak tűnt. Alig várta, hogy rálépjen az új útra, mely a célhoz kíséri őt - hogy átlépje a nagyszombati (Trnava) papi szeminárium küszöbét.

3. A szemináriumban



Jozef Viktorin számára azok a évek, amelyeket a nagyszombati (Trnava) szemináriumba töltött, nagyon sokat jelentettek későbbi időszakban is. A szemináriumom találkozott Ján Palárik kal. Erős barátság keletkezett közöttük, amely befolyásolta későbbi időszakban a szlovák nemzeti élet és irodalom fejlesztését (1850 – 1870).

Térjünk vissza 1841. évbe.

Jozef nagyon szerény fiatalember volt, barátságos, ezért nem volt a számára probléma az új körülményekhez való alkalmazkodás, baráti kapcsolatok kialakítása. Napok, hetek, hónapok nyugodtan teltek egész január 7-ig mikor súlyos betegség érte, amely egy gyermekkori baleset miatt keletkezett (egy ló a mellkason rúgta, családba azt beszélték, hogy csak csoda volt, hogy túlélte a balesetet). Hosszú három hónapot töltött ágyban. Ezalatt kétszer esett át mellkasi műtéten (későbbi időszakban is gyakran betegeskedett).

Eltekintve rossz egészségi állapotától, az első évben a hittudományi tanulmányai problémamentesek voltak. Második tanulmány évben találkozott a legjobb barátjával Ján Palárikkal. Röviddel ezután szoros barátság keletkezett közöttük. Jozef részére a barátság nagy lelki balzsam volt. Sok közös témájuk volt, és nézeteikben ezért is alakult ki összhang a mindkettőjüket érdeklő filozófia, idegen nyelvek, és a szépirodalom tanulmányozása közös jellemzői voltak ennek a baráti kapcsolatnak.



Szünidő alatt is együtt olvastak könyveket, kapcsolatba léptek a szlovák nemzeti élet vezető személyiségeivel (1845-ben Viktorin megismerkedett Ľudovít Štúrral).

Viktorin és Palárik előmenetele biztosította a növekedő rangot a diákok között. Viktorin lett a diáktársulat elnöke. Erre báró Mednyánszky Gyula volt a jelölt. Szeminárium vezetőségében ellentétes nézeteket váltott ki az, hogy Viktorin lett a diáktársulat elnöke. Többen nem voltak ezzel a választással megelégedve, ezt Jozef megérezte a viselkedésükből is. Viktorint és Palárikot gondosan kezdték nyomon követni, többi diáktól adatokat gyűjteni a cselekedeteikről.

Ezt a nehéz időszakot Viktorin így említi: **„...Beszereztük a Květy folyóiratot és több más szláv iratot. Hitkutatásba kezdtünk... Ahogy mondják, szeg a zsákból mindig kibukkan, úgy minket is, habár bujkáltunk, gyanúba kerültünk. Annak ellenére semmi sem került ki a napvilágra, csak iskolaév végén, mikor Palárik egyik áruló előtt elszólta magát. Áruló elmondta a szeminárium vezetőségének. Nagy vizsgálat volt. Velem kezdődött a kihallgatás, utánam Palárikot hívták. Palárik is meggyőzően mindent tagadott, így a áruló szégyenben maradt...Jankoval egymás szemébe néztünk és megbeszéltük, hogy óvatosabbak leszünk. Csak kevés hiányzott, hogy a bot a fejünk felett törjön ...“⁶**

Ez a kellemetlen tapasztalat sem riasztotta el őket további filozófiai írások vizsgálatától. Többet kezdtek foglalkozni nemzeti kérdésekkel. Lassan egyre több fiatal tanuló társult hozzájuk, akik ezen az úton akartak menni.

Első arra utaló jelzések hogy valami megint nincs rendben nagyon nyugtalanította őket. Annak ellenére, hogy a szeminárium rektora Krautman József nagyon jó viszonyban volt velük. Krautman távozása után a helyzet komolyabbá vált. A szeminárium új rektora Szemes György lett. Rövidesen megint felbukkantak olyan személyek a tanulók között, akik Viktorint és Palárikot igyekeztek a rektor szemében befeketíteni. Az új rektornál sikeresebbek voltak, mint az előzőnel. Ő mindent elhitt és mindent szigorúan kivizsgáltatott. Mindketten pánszlávizmussal lettek meggyanúsítva.

⁶Gašparík,M.:Jozef Karol Viktorin (1822 – 1874)-Slovenská literatúra, ročník X, 1963,č 4, 405 s.

Harmadik tanulmányi évben mindketten megszerezték a „VICEDOCTOR“ címet. E címet a teológia legjobb tanulói kapták, és ők ketten közülük tartoztak. Az előző tanév alatti kellemetlen tapasztalatok alapján mindketten nagyon óvatosak voltak. Egy időszakban azt hitték, hogy a VICEDOKTOR címet az intézet vezetősége azért adta nekik, hogy saját oldalára állítsa őket, mivel az előző vizsgálatok nem igazolták a vádat pánszlávizmusról. Az igazi probléma nem váratott sokáig magára. Abban az időszakban megszerezték a „Reflexiones“ című kötetet, amely a diákok részére szigorúan tilos olvasmány volt. A könyvet Palárik szerezte meg és ez a könyv indította el a problémákat. Palárik kölcsön adta a kötetet Viktorinnak, ő tovább adta így lassan a szeminárium vezetőségének füléhez jutott a hír a tiltott irományról. Erről életrajzában Viktorin így ír: **Ezt a könyvet a Palárik hozatta és azonnal nekem adta. Én felelőtlenül kezeltem a titkot, úgyhogy egy pszeudomagyar megtudta, hogy ez a könyv a birtokunkban van és azzal akart hálálkodni a szeminárium vezető tagjainak, hogy minket elérült. A rektor másnap magához hivatott. Én hallgattam, mert a Trnavai szemináriumban másképp nem lehetett. Azután a Palárikot hívatta. Szemrehányásokat tett nekünk, azt bizonyította, hogy nem vagyunk megfelelőek ahhoz, hogy állami hivatalt vállaljunk, hogy e pillanattól fel vagyunk mentve a vicedoktor hivatalból...Így történt, hogy 1845 február 7-én elvették tőlünk a vicedoktor címet, ami nem nyerte el több diák és tanár tetszését.... Iskolaév végét szünet követte, ebben a szünetben megismerkedtem Ludevít Štúrral, akkori szlovák nemzeti napilap szerkesztőjével.“⁷**



Szünet után a helyzet megnyugodott és mindketten abban a reményben éltek, hogy az év problémamentes lesz. Viktorin és Palárik élvezték a többi diák

⁷ Ugyanott
Kép.:Ludovít Štúr

elismerését és bizalmát, mindkettőjüket bevásztották a diák egyesület vezetőségébe. Rektor is lassan tudomásul vette, hogy ők nem olyan veszélyesek, mind ahogy néhányan beszéltek róluk.

A sors azonban ellenük fordult 1846. április 30-án, amikor – ahogy Viktorin életrajzában leírja – nézeteltérések következtek be a szlovák és a magyar tanulók között a rektor névnapi ünnepélyének szervezése miatt. Szemináriumi hagyományok közé tartozott, hogy a rektor névnapját nagy ünnepély kísérje. Minden évben egy ódával köszöntötték a rektort, amelyet ünnepélyesen adtak át neki.. A győztes ódát évről évre a bekötve ajándékként adták át a rektornak. Az ünnepély szervezésén részt vett az összes tanuló. Ebben az évben a legszebb, nyertes ódát egy magyar diák írta .Ez a diák anélkül, hogy megbeszélte volna a többi diákkal, saját kezében vette az ünnepély szervezését. Hozzávetőlegesen tíz magyar diák tudtával kinyomtatta, és bekötötte a ódát. Nem vette figyelembe, hogy a költségeket együtt viselik szegényebb, túlnyomórészt szlovák diákokkal. A kiadás magas összege a diákok negatív hozzáállását váltotta ki. Diákok sem az ünnepély sem a rektor ellen nem voltak, csak egyedül a magas költségek váltottak ki vitát a diákok között. Azonban a rektorhoz más hírek jutottak el. Egy elégedetlen diák csapat elment az egyik tanárhoz, akinek a történetet a saját verziójukban, beszélték el, hogy a szeminárium diákjai a rektor ellen támadtak, hogy nem hajlandóak a bekötött ódát kifizetni. És hogy fogadta ez a hírt a tanár? Kifizette az óda bekötötés ének és kinyomtatásának költségeit, de mindent elmondott a rektornak. A szlovák tanulók részére nehéz időszak kezdődött.

4. Tüskés úton

Szeminárium vezető tanárainak már hosszabb ideje tüske volt a szemében, hogy Viktorin szlovák és szláv napilapokat hozat és barátaival együtt kimutatja szilárd nemzeti meggyőződését. A tanárok nehezen viselték a tudatot, hogy Viktorin és Palárik vezető diákok közé tartoznak.⁷ Ezért kellő eszközöket kerestek ahhoz, hogy valami vétséget rájuk tudjanak bizonyítani. Április 30-án, amikor az összes diáknak kimenője volt, rektor kinyitatta Viktorin és Palárik asztalát és elvette onnét az összes könyvet és az összes levelet. Az így elvett mintegy 200 levél, különböző szlovák írókkal való levelezésből származtak. Mivel a rektor nem értette a szlovák nyelvet, az összeset lefordította latin nyelvre. A fordítás négy hétig tartott. 1846 május 4-én a magyar diák társaság ülésén a rektor is jelen volt. A diákok azzal vádolták Viktorint és Palárikot, hogy jobban szeretik anyanyelvüket mind a hazájukat, azt javasolták, hogy ítéljék el őket és közsítsék ki az intézményből. Ettől a naptól tovább folytatódtak a vizsgálatok az ügyben. Ezeket a fekete tavaszi napokat így jegyezte meg Viktorin az életrajzában: **“....mindig, amikor azokra az időkre gondolok, emelkedik az epém, és nem tudom elhinni, hogy az Isten olyan embertelenséget nem bünteti meg. No, de a régi közmondás úgy tartja: Az Isten nem siet, de emlékezik. Most is gondoltam: Istenem, ártatlanul vádoltak meg veszélyes célszavakból – s olyan rejtélyes csapathoz való tartozással, amilyenről én még csak nem is álmodtam, tehát engem hiába üldöz a rektor. Talán már most, mikor újból elvette a vicedoktor címet, teljes mértékben ártatlanul meggyalázott, végez már az üldözéssel... Azt gondoltam, és úgy nézett ki, hogy az érzéseim nem csalnak meg., mert attól a időtől, hiába kémkedett pár diák utánam, nyugodtan teltek a napjaim... Véget ért ez az iskolaév is, amelyben pár hónap olyan nehéz volt, hogy magam is azon elcsodálkoztam, hogy bírtam ki az én amúgy is gyenge szervezetem. Nem írom le az összes szomorú és kellemetlen helyzetet...Az iskolaév utolsó előtti napján mondtam Paláriknak, hogy menjünk el a mi könyveinkért, és leveleinkért, amelyeket a rektor elvetetett tőlünk...”⁸**

⁸Gašparík, M.: Jozef Karol Viktorin, Slovenská literatúra, č.4. 1963, s.406.

Mindketten elmentek tehát a rektorhoz, aki néhány barátságtalan mondatot mondott nekik, ezt követően átadta nekik a kért dokumentumokat. Mindkét barát elutazott szünidőre abban a reményben, hogy a rossz időközön már túl vannak, és hogy a szünidő után nyugodt körülmények között találkoznak az esztergomi presbitérium-ban. Nem sejtették, hogy a legnagyobb veszedelemmel még meg kell bírkozniuk. Ahogy megtudhatjuk a Viktorin visszaemlékezéseiből, ez az utolsó szünidő vígan telt. Örült annak, hogy a hatéves tanulmányait – elnézve a problémáktól, a pánszlávizmussal való alaptalan gyanúsításoktól, amelyekkel ő és Palárik találkoztak - eredményesen fejezte be. Szeretettel emlékezett a tanáira: Molnár Jánosra, Mészáros Imrére, Cherrier Miklósrá, Miklosovich Alajosra.. Legmélyebben Szabó Józsefet zárta a szívébe , aki – ahogy mondani szokta – legjobban készítette őt fel az életre.⁹

Október elseje volt az az időpont, amikor a nagyszombati (Trnava) hitoktatást végző diákjainak találkozni kellett a esztergomi presbitériumban. Jozef megfogadta, hogy e terminus előtt még ellátogat Pestre. Úgy is történt. Szeptember 24-én gőzhajóval elutazott Pozsonyból(Bratislava) Esztergomba, ahol bemutatkozott a vicedoktoroknak, elhelyezte a holmiját és másnap elutazott Pestre, ahol szlovák irodalom ismert személyiségeivel találkozott. Pestről Vácra utazott és onnan Esztergomba, ahol végre találkozott Palárikkal. Mindketten azt hitték, hogy a rossz időszak már mögöttük van, de tévedtek. Október 19-én Kunszt József vikárius a diátok tudtára adta, hogy az összes diák nem lesz pappá szentelve. Jozefnek az a gyanúja támadt, hogy róla és Palárikról van szó. Nem tévedett. Pár nap múlva előhívatta őt a vikárius és tudatta vele, mivel van vádolva: hitetlenséggel és erkölcstelenséggel. Jozef elmesélte vikáriusnak az előzményeket és kérte, hogy vizsgálta át még egyszer az ügyet. A vikárius megígérte, hogy ha ártatlan, nem lesz semmi esetben büntetve. Atyai intelmekkel végezte a beszélgetést. Hasonlóan folyt a vikárius találkozása Palárikal, aki mint második bűnös volt jelölve. Viktorin és Palárik is feltették maguknak a kérdést : „Győz-e az igazság?” Az igazság ebben az esetben győzött. Ahogy a Viktorin később megtudta, mindkettőjük érdekében

⁹Viktorin életrajzából, 18.o.

Kopácsi József esztergomi érsek és Simor János érseki helynök jártak el, akik figyelembe vették a hat éves tanulmányi eredményeiket és a kiváló viselkedésüket. Ez az időszak mély nyomot hagyott Viktorin emlékeiben, erre önéletrajzában így emlékszik: „.... attól a időtől már nyugodtan éltünk a presbyteriumba, csak az nagy kár, hogy rövidesen megbetegedtem, és így az eredményeim sem voltak olyanok mind azelőtt. Nemsokára az a hír járta a presbytériumban, hogy némelyek közülünk már fel lesznek szentelve, mert több üres plébánia van. Sem én, sem Palárik nem reménykedtünk abban, hogy közöttük lehetnénk, mivel abban a hitben voltunk, hogy minket a legvégéig itt tartanak, hogy jellemünkről meggyőződjenek. Eközben a vikárius másként döntött rólunk. Nagy volt a meglepetésünk, mikor megtudtuk, hogy a tíz növendék között a mi nevünk is szerepel...”¹⁰ 1847 január 10-én lett Viktorin szubdiakonussá, január 13-án diakonussá, január 15-én presbiterré szentelve. A következő vasárnap reggel 6 órakor tartotta az első szentmiséjét az esztergomi Szent Ignác templomban Simor János vezetése alatt. Jozefnek beteljesedett a gyermekkori nagy álma – habár akadályokkal kellett megküzdeni – hogy pappá váljon. A vágy, remény, hit és az akarat, a céltudatosság és a tisztesség erősebbek voltak az akadályoknál.



Kunszt József



Simor János

¹⁰Ugyanott

II. Végre célban

1.Szenicén (Senica)

Röviddel a felszentelés után Jozef Viktorin elutazott Nagyszombatba (Trnava). Itt jelentkezett Vibera József vikáriusnál, hogy megbeszélje az papi hivatala elfoglalásának időpontját. Néhány napot a testvérénél töltött, ezt követően elutazott Szenicára, (Senica) hogy megkezdje szolgálatát. 1847 februárban kezdte a papi hivatását mind kezdő pap ,később mind káplán. A szenicei otlléte rövid ideig, csak 1847 októberig tartott. Mi volt az oka?

Szenicán (Senica) megismerkedett Jozef Miloslav Hurban-nal, aki forradalmárként volt ismert. Szoros barátság alakult ki közöttük, gyakran találkoztak, ami nem tetszett se a állami hivataloknak, sem az egyházi tisztviselőknek. Viktorint áthelyezték Nádasra (Pozsonynádas, Trstín), ahol október 18-án elfoglalta a helyét. Habár Szenicén (Senica) Jozef csak 8 hónapot töltött, sok emléket vitt magával, amire sajátkezű jegyzeteiből is következtethetünk:“... **Senicától alig fél órára fekszik a Hlboké nevezetű falucska, ahol annak idején Jozef Miroslav Hurban , az első szlovák irodalmár élt. Természetes volt, hogy nem sokára a megérkezésem után megismerkedtem vele, mivel irodalomon kívül a hittel kapcsolatos kérdésekről is sokat tudtunk beszélgetni. Gyakran látogattuk egymást. Nem telt el sok idő, a találkozásaink sok pletykát váltottak ki. Egyesek pánszlávizmussal gyanúsítottak, mások luteranizmussal.**“¹¹ Hurban összeismertette őt egy ismert protestáns családdal – Kolényiékkel. Viktorinnak szimpatikusak voltak a család hazafias eszményei. Jozef Viktorin látogatása Kolényi családban gyakoribbá vált azután, hogy megismerte Annát, ház urának unokáját. Habár egy pillanatra se nem feledkezett meg a papi, Istennek adott ígéretéről, szívében fellángolt az Anna iránti szerelem. Nem volt szándékában megszegni a papi esküjét. Megelégedett azzal, hogy találkozhatott a szívének oly kedves személlyel, elbeszélgethetett vele hazafias kérdésekről. Eleinte nem vette figyelembe a pletykákat. Azt mondogatta magában: **Minden embernek legalább**

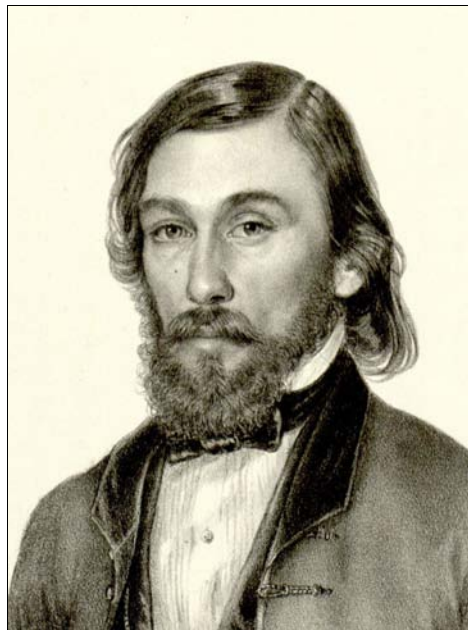
¹¹Jozef Viktorin önéletrajzából. Írta a Pozsonyi börtönben, 1848 nyarán. Kópia :SSV Trnava.

egyszer az életben bele kell szeretnie – elsősorban a hazájába , azután a nemes kedvesébe.

A Hurbannal való találkozások rövidesen kezdtek nem tetszeni a Geramba Antal plébánosnak is. Jozsefnak Szenicén (Senica) nagyon tetszett, de kezdte tudomásul venni, hogy ez nem lesz állandó hely a számára. Meglátogatta a vikáriust és megkérte őt, hogy helyezze át. A változás hamarabb jött, mind várta. Nádason (Pozsonynádas, Trstín), megüresedett a kápláni hely ahová őt áthelyezték.

2. Pozsonynádas (Trstín)

1847 október 18-án elkezdődött egy új szakasz a Jozsef papi pályafutásában. Ezen a napon kezdte meg munkáját kápláni beosztásban Pozsonynádason. A plébános Laucsík Mihály (Michal Laučik) volt, aki mint kellemes, tanult, emberszerető személy volt ismert. Eleinte érezhető volt kisebb feszültség közöttük, mely a különböző nemzeti érzésekből fakadt. Laucsík plébános közelebb állt a magyar nemzethez.



Viktorin erősen védte a szlovák nemzetiségi elveket. Mindketten kölcsönösen tiszteletben tartották a másik nemzeti elveit és békésen éltek egymás mellett, végezték a papi hivatásukat. Nádason Viktorin nyugalomra lelt és megfogadta, hogy onnan nem hagyja magát sehova áthelyezni. Tél után rendszeresen jön a tavasz. 1848. tavasza azonban más volt mind a korábbi tavaszok. Számos európai országban kezdődtek a nemzetek szabadságáért vívott küzdelmek. Magyarországon is közeledett a forradalom. Hogy élte Viktorin ezt az időszakot? Az első hónapok nyugodtan teltek. Viktorin gyakran járt Lubokára (Hlboké) és nem hagyott ki semmi lehetőséget, hogy Pozsonyba utazhasson, ahol országgyűlésen részt vevő kiemelkedő politikai és kulturális személyiségekkel találkozott.

Közeledett március 19-e amikor a Józsefek a névnapjukat ünneplik. Viktorin és Hurban megállapodtak, hogy együtt ünneplik meg a névnapjukat a lubokai (Hlboké) plébánián. Az ünnepségen a szlovák nemzetiségi érdekekért harcoló személyiségek találkoztak, hogy megbeszéljék az aktuális politikai eseményeket. Hogy emlékezett Viktorin erre a napra? „...**Az idő gyorsan telt mind az ostorcsapás. Rövidesen hajnal hármat ütött az óra. Hurban a férfiakat áthívta egy külön helyiségbe és ott beszélgettünk az új szabadságról. Óh, ha a fenség tudna, mi szövetségeinkről...**“¹²

¹²Šterlinger, P.: *Obrazy zo života Jozefa Viktorina*, Maticné čítanie, 7, 1974, č. 2, s. 12.

Kép.: J.M.Hurban

Ebben az időszakban Jozef Viktorin már ismert volt mint szlovák nemzet határozott és buzgó fia. A hatóság figyelmét nem kerülték el Viktorin gyakori utazásai Lubokára (Hlboké) és Pozsonyba. 1848 áprilisában eljött az alkalom, hogy eljárást indítsanak ellene., Nádason zsidók elleni zavargások törtek ki , s Viktorin is azok közé tartozott, akiket bűnösnek tartottak a megmozdulások miatt.

1848 április 25-én Berezóban (Brezová) mulatságra készülődtek. Erre a napra színházi előadást is terveztek. Viktorin is elutazott Berezóba (Brezová). Örült, hogy találkozik a barátaival és ismerőseivel. A színházi előadás nagyon jó volt, nézőtér örvendezett. Utána kezdődött a mulatság – énekeltek, táncoltak. Férfiak beszélgettek a hétköznapi társadalmi és politikai eseményekről. Viktorin – ahogy olvashatjuk a későbbi jegyzeteiben – nagyon jól érezte magát legközelebbi barátainak társaságában: „... **Már mindenféle beszélgetésekben részt vettem, de olyan jól, mind most még soha nem mulattam....a mulatság reggelig tartott. Hurban arca ragyogott. Nehéz elfelejteni a heves beszédjét, amellyel harcba hívta a barátait a szlovák jogokért és eszméért. Engem is áthatott a vágy feláldozni magam a hazáért, szabadságért. E pillanatok után nehezemre vált a búcsúzás. Szomorúan ültem lóra és búcsúztam a helyektől, amelyek felejtethetlenné váltak a számomra. Ej, ha csak sejthettem volna, hogy oroszlán verembe megyek. Hogy rövidesen lehetőségem lesz bebizonyítani akaraterőmet és hazaszeretetemet.**“¹³Jozef Viktorin vizatért Nádásra , ahol nyugtalan idők voltak. Viktorint figyelték a hatóság emberei, és ellenségei is. Hiába védekezett a gyanúsítások ellen, hogy lázítja a helyi lakosságot és Hurbannal együtt szervezi a pánszláv mozgalmat. Május 26-án bebörtönözték a pozsonyi (Bratislava) fegyházban és december 24-én bocsájtották, szabadon, amikor a várost az osztrák hadsereg elfoglalta. Viktorin emlékein keresztül térjünk vissza 1848 májusához: „....nádasi nép nagyon meg volt gyötörve, egyrészt a katonaságtól, akiket urassan kellett a népnek saját zsebéből etetni, másik oldalról a inkvizítor uraktól, akik félelmet gerjesztettek maguk körül, s arra kényszerítették a népet, hogy a papjaikra a legrosszabbat vallják. Ki csodálkozhat azon, hogy ilyen körülmények között találtak olyanokat, akik hajlandók voltak hamis vallomást tenni... A plébánosom, annak hallatára,milyen igazságtalanságok történnek,

¹³ Viktorin onéletrajza, 33.o.

elkezdett tiltakozni a inkvizítorok ellen...Május 23-án elment Nagyszombatba (Trnáva) a vikáriusnak bejelenteni, hogy az urak összeesküdtek a nádasdi papok ellen, azért, hogy mindenáron bajba keverjék őket. Én egész nap nagyon nyugtalan voltam, mintha előre érezném a skandalust, amely rám várt. Estefelé sétáltam a nádasdi dombocskán, még nem tudtam, hogy azok az utolsó szabadon töltött pillanataim megfogom a tollat és írásba kezdekegy bizonyos Martinnak ,öreg barátomnak. Alig írom meg a levél felét, belép az ajtón egyik inkvizítor ,egy katonatiszt kíséretében, barátságosan köszönnek és megkérnek, hogy menjek velük fel, mert van a számomra pár kérdés, amelyek engem érintenek és amelyekre választ várnak... Abbahagytam a befejezetlen levél írását, becsuktam az íróasztalt és mentem a kastélyba. Ahogy bementem, megborzadtam, mikor láttam a plébánost , ahogy szomorúan ül a teremben. Ő is meghökkent a jövetelem láttán. Én meg nem tudom, mi történik, mert senki se mondta el. A plébános félre hív és megmagyarázza a egész titkot, azaz hogy mind a ketten be vagyunk börtönözve....Én bebörtönözve, ez sehogy nem ment a fejembe, mert soha nem hittem volna, hogy némely személyek rosszasága egészen eddig elérhet...“¹⁴

Jozef igyekezett meggyőzni a plébánost és önmagát is, hogy a bebörtönzésük csak azért van, hogy ne tudják megbeszélni a lakossággal a válaszokat a rájuk várható kérdésekre. Mindkettőjüket becsukták egy kis szobácskába, ahol eltöltötték az éjszakát. Jozef már kezdte felfogni a szörnyű igazságot, hogy ezentúl ő már nem szabad ember... „...láttam, hogy nagy a veszély, bár tiszta és nyugodt volt a lelkiismeretem, nyugtalanított, hogy milyen személyek karmaiba estem, ezekben amúgy is nyugtalan időkben....Hasonló gondolatok között telt el az éjszaka anélkül, hogy az álom felfrissíthette volna fáradt testemet. Másnap, május 24- én elküldtek a szomszéd falu káplánjáért, hogy tartsa meg Nádason a szentmisét.“¹⁵ Nekünk bebörtönzött papok számára ez annak a jele volt, hogy a helyzet nagyon komoly. Jött a hosszú kihallgatás. Tudtunkra volt adva, hogy az ítéletet Pozsonyba (Bratislava) fogják meghozni. Úgy is történt. Mindkét katolikus

¹⁴Viktorin önéletrajza,33.o.

¹⁵Ugyanott

papot anélkül, hogy bűnösségük be lett volna bizonyítva a, május 26- án a pozsonyi börtönbe szállították.

3.Pozsonyi (Bratislava) börtönben

Pénteki napon, 1848 május 26. án reggel fél nyolc körül a pozsonyi(Bratislava) vasútállomáson a vonatból két különösen megtört férfi – nádasi lelkész Laučík Mihály és Jozef Viktorin lépett ki. Előttük állt az út arra a helyre ahová nem önszántukból kellett nekik a következő hónapokat tölteni - út a pozsonyi megyeház börtönébe. Ezt a utat hintón tették meg. Átmentek a városon, de ezekben a pillanatokban nem érdekelte őket, mi történik a városban. Mindkettőjüket gyötörték a gondolatok: - Mi lesz velem? Miért éppen én? Mivel vétkeztem?

A megyeházban mind értékes foglyokat a megyeház komisszáriusa fogadta őket, aki egyenesen a tömlöcbe vezette őket. Ezeket a nehéz időket így írta le Viktorina az önéletrajzában: „...a komisszárius jött elénk, aki mindjárt a tömlöcbe vezetett, ahol egy elég tiszta szoba nyílt meg számunkra. Ahogy bementem, láttam a katonákat kivont kardal ide-oda járkálni és hallottam rabokat bilincsekkel csörömpölni. Megint megnyílt a szemünk, hogy milyen társaságban kerültünk. Korábban, amikor egy pap bűnösnek volt nyilvánítva, a püspök mondta ki felette az ítéletet, a büntetést a kolostor falai között kellett letölteni. Most az új szabadság szerint mindenki egyforma a bíróság előtt...Nem hiszem hogy tévedek, ha kimondom, hogy mi vagyunk az elsők, akik ilyen módon vagyunk elítélve. ...Röviden azután, ahogy a szobába léptünk két börtönőr jött be. Átvizsgálták, nincsenek e nálunk olyan tárgyak, amivel kárt tennék magunkon, átadtuk nekik a beretváinkat. Visszajött a komisszárius, aki tudatta velünk, hogy itt nagyon szegényes az étel, de mi hozathatunk magunknak ételt a városból. Másodrendben pedig, hogy egy szobában ketten nem lehetünk. Másik két szobát ürítettek ki a számunkra. Így történt, hogy a lelkésztől búcsút kellett vennem. Az új szoba kényelmetlenebb volt mint az előző helyiség. Itt nem volt ablak, csak olyan kicsi, ami a tömlöcökben szokásos. A bútor egy asztalkából, két székből és börtönágyból állt, melyen szalma matrac volt. Városból hozattam magamnak vánkost, takarót, kancsót víznek. Alig voltunk ott, már a Štvrtecký kanonoknak fülébe jutott a hír a otlétünkről. Másnap az

egész pozsonyi káptalan elment Tarnóczyhoz, és követelte, hogy a börtönből valamelyik kolostorba helyezzenek minket át. Ez a kérés nem lett teljesítve.

Első ott töltött vasárnapon megkértem a szolgáló őrt, hogy szerezzen be pár dolgot, de a felelet az volt, hogy legyek türelmes, hamarosan a mi dolgunk felett ki lesz hirdetve a ítélet ...“¹⁶ Ahogy teltek a napok, hónapok az út a szabadsághoz kilátástalanabb lett. A börtönben Viktorin elkezdte írni az önéletrajzát. Továbbra is igyekezett szabadságra kerülni, kérésekkel fordult az egyházi vezetőkhez, közöttük a nagyszombati (Trnava) vikáriushoz, kinek 1848 október 7-i levelében megköszönte a látogatását, amely lelki táplálék volt a számára. Leírja a levélben a csalódást is, amit érez amiatt, hogy vikárius által ígért segítség ellenére még mindig be van börtönözve, csalódást érez amiatt, hogy a vikárius nem hisz az ártatlanságában és nem segít neki abban, hogy bizonyíthassa az ártatlanságát.: **Ünnepélyesen esküszöm az élő Istenre, hogy ezzel a kéréssel nem akarok mást mint könnyíteni a szerencsétlen sorsomon, hogy nem használom ki a jószágát...!“**

Legtöbb erkölcsi peritelt közzégyesmet isza utcsinájára.
 atkor kétségbe nem emem lelkem — atkor elfogott veszni
 ártatlanság, is ki lepr. majd felelő az öntke való Isten előtt. Senki
 értetlen elveft és emert? ... Mivőn feltentelt kérének irakolása
 mellett elhalok, az Isten Nagysága god híverek meglagyalásáért
 buzgó imáds. megen Lincius. Pozsonba. Okt. 7. 1848.
 Nagysága is Istennek. Pozsonba. Okt. 7. 1848.
 Egyetlen Urunk.
 Legalapaból káptalanja
 Viktorin József
 Páduf. káptalan fogadja

¹⁶Ezeket a bejegyzéseket Viktorin beírta az önéletrajzába abban az időben, amikor a pozsonyi börtönben volt bezárva., 1848 nyarán. Később, 1865. február 12-án hozzáírta: Ez mind a pozsonyi börtönben volt írva, június, július, és talán augusztusban is. Azok a érzések és gondolatok vannak leírva amelyek akkor jelen voltak. Most persze többnyire máshogyan gondolkodom, más véleményem van.. Viktorin levele, 1848, okt. 7., ALU SNK Martin, 25A14. Kép: kivonat a levélből.

Összes a szabadságra kerülésére tett kísérlete eredménytelen volt. A börtönben nagyon nehéz pillanatokot élt át. Szabadság azonban nem váratott magára túl sokáig. Eljött, december 24-én, amikor az osztrák hadsereg megszállta Pozsonyt(Bratislava), és Johann Kempen altábornagy elrendelte, hogy engedjék ki a börtönből.

III. Becsület, bátorság és remény nevében a sors beteljesüléséhez

1. Hogyan tovább

1848 december 24.én hosszú hónapok, hetek, napok után, melyeket Viktorin a pozsonyi fegyház falai között töltött, eljött végre a szabadság napja. Viktorin visszament Pozsonynádasra(Trstín), ahol elfoglalta a kápláni állást. Nádason 1850-ig-szolgált, a következő megálló Szakolca(Skalica) lett. A sors azonban nem engedte, hogy hosszabb időt töltsön el itt.

Szakolcán(Skalica) is folytatta az irodalmi tevékenységét. Továbbra is levelező kapcsolatban volt legközelebbi barátaival és a szlovák nemzet szabadságáért küzdők soraiból. több ismert személyiséggel is. Cikkei több lapban is megjelentek. Sűrű levelezésben volt Karol Havlíček Borovský -val, megjelentek a cikkei a Slovan újságban. Ez sorsdöntő lett a számára (Magyarországon a Slovan tiltott újságok közé tartozott). Az osztrák rendőrség kezébe került egy azokból a levelekből, amelyiket Viktorin Borovský – nak írt Megint kényelmetlen, bonyolult helyzetben került, a bebörtönzés fenyegette, de a dolgok másként alakultak. Az állami hivatalok úgy döntöttek hogy határozott követeléssel fordulnak a egyházi hatósághoz annak az érdekében, hogy Viktorint (akik pánszlávnak tartottak) helyezték át azonnali hatállyal szlovák nyelvterületen kívül fekvő plébániára. Így is történt,1852 április 23-án Jozef Viktorin Óbudára lett áthelyezve, németek és magyarok közé. 1854 június 1-től, 1855 márciusig adminisztrátorként volt alkalmazva az óbudai plébánián. Azután ezen a plébánián végezte a papi hivatását mind káplán. 1856 január 2-án átlépett a budai Szent Anna templomba, ahol 10 évig szolgált, 1866 áprilisáig.

A hivatalok terve, hogy Viktorint irodalmi tevékenységétől és a barátaitól elhatárolják nem sikerült. Viktorin áthelyezése után is megtalálta a lehetőségeet, hogy együttműködjön ismert személyekkel: Licharddal,Kuzmányival,Hattalával, Radlinskýval... Rendszeresen levelezett Jozef Miloslav Hurbannal és többi barátjával. Együtt Ján Palárikkal és Ondrej Radlinskýval pénzt gyűjtöttek Ján Hollý síremlékére és megtervezték az előkészületet. A síremlék ünnepélyes leleplezése

1854-ben Jókő (Dobra Voda) faluban volt. A síremlék leleplezéséhez vezető út nem volt könnyű.

1850-ben a bécsi Slovenské národné noviny és a Palárik Cyril a Method ¹⁷ című lapjai cikket jelentettek meg Ján Hollý síremlékének építéséről. Jozef Viktorin elhatározta, hogy a nagy költő halálának első évfordulójának napján - 1850 április 14-én összehívja a hazafiakat egy értekezletre, hogy megbeszéljék az emlékmű építésével kapcsolatos teendőket. A résztvevők ugyan megegyeztek, de a szervezési munkálatok nem haladtak előre. Ezért Viktorin újra cselekedett. 1853 februárjában megalapított egy bizottságot, amelyik a munkálatokat irányította. A bizottság elnökévé Viktorint választották. 1854 május 11. Jókőben (Dobrá voda) ünnepélyesen leleplezték Ján Hollý emlékművét. Az alkotást Ladislav Dunajský szobrász készítette. A Bach abszolutizmus idejében ez volt a szlovák nemzet legjelentősebb megnyilvánulása..

¹⁷ Cyril a Method I. 1850,5. szám, 42.o., Nyáry Rudolf cikke: Úprimné slovo k šlachetným rodákom.

2. Jozef Viktorin irodalmi tevékenységéről

Ján Hollý emlékművének ünnepélyes leleplezése jelentős esemény volt, amelyet a Viktorin érdemeihez sorolhatunk. Ez Viktorin tevékenységének csak egy része volt.

A J.K.Viktorin demokratikus vonása jelentősen kibontakozott a 1848–49-es forradalom alatt, amelyet nagy reménnyel és szimpátiával fogadott. Szilárdan hitt abban, hogy a 1848. év után új élet kezdődik Európában, hogy a forradalom szabadságot hoz összes nemzetnek, legfőként az évszázadok alatt elnyomatott szláv nemzeteknek. A forradalom után – az 50-es években – Ján Kollár bécsi agitációja és K.H.Borovský hatására, amely a csehek és szlovákok közös nyelvének szükségességét hangoztatta, a szlovák irodalmi nyelv kérdésében az álláspontja fokozatosan megváltozott. Ő is hirdetni kezdte a cseh és szlovák nyelv egyesítésének szükségességét. J.K.Viktorin a K.H.Borovský osztrák-magyar monarchiának föderatív átalakítására, a csehek, morvák, sziléziaiak és szlovákok számára a monarchia keretein belül kialakított föderatív területek létrehozásának támogatója volt. Igen közel álltak hozzá Leo Thun gróf osztrák vallás és közoktatásügyi miniszter ígéretei is a szlovák iskolák hálózatának bővítéséről ha a szlovákok cseh nyelvet fogják bennük használni. A szlovák irodalmi nyelvvel kapcsolatos eltérő nézetei miatt súlyos ellentét alakult ki J.K. Viktorin és barátja J.M.Hurban között.



Jozef Viktorin több napilapban jelentette meg a cikkeit, nem mindig saját neve alatt. Gyakran álneveket és jeleket használt: - Junius, Táres, Rodomil, csillag...A szlovák irodalom néma éveinek igyekezett véget vetni a **Concordia** évkönyv kiadásával, melynek az előkészítésébe 1857-ben kezdett bele. Ebben az időben újra

elkezdett Szlovák Matica megalakulásának gondolatával foglalkozni. Meg volt győződve arról, hogy a nemzeti és irodalmi élet fejlesztése érdekében az alap kérdéseket kell megoldani, amelyek között első helyen a szlovák irodalmi nyelv és a Matica slovenská a nemzeti kultur egyesület megalapítása tartozik.¹⁸

Ján Palárik – kal megbeszélte, hogy a Szlovák Matica ideiglenesen Pesten működhetne, mivel abban az időben Pesten sok szlovák hazafi élt. E cél elérése érdekében sikerült neki megegyeznie a rendőrség igazgatójával, aki ezt a gondolatot támogatta. Alexander B. Vrchofský üdvéd és földbirtokos (1812 – 1865) felkínált a Matica részére egy nagy házat, amelyben a könyvtár elhelyezését tervezték. Vrchofský hajlandó volt a készülő intézmény pénztárosi tisztségét elfogadni. Abban az időben nem jelentett volna nagyobb problémát a Szlovák Maticát Besztercebányán (Banská Bystrica) vagy Pozsonyban (Bratislava) elhelyezni. Maga Viktorin is szimpatizált az ötlettel hogy Pozsony (Bratislava) legyen a Matica székhelye, mivel közel van Bécshez, Nagyszombathoz (Trnava), és Hlboké – hoz is, ahonnan terveik szerint több hazafi érdeklődését várta.¹⁰ A Matica Slovenská megalapítását akadályozó nehézségek miatt, 1857-ben ez az alapítvány nem jött létre. Viktorin számára semmilyen akadály nem volt elég erős ahhoz, hogy megakadályozza a Concordia (almanach) évkönyv elkészítését. Jozef Viktorin és Ján Palárik szilárdan mentek a kitűzött cél után – egységes irodalmi nyelv alapján egybekötni a kultúrélet elválasztott elemeit. Az irodalmi szlovák nyelv létrehozása során harcot vívtak az régi szlovák nyelvvel. Ezt bizonyították a Viktorin átlépései is szlovák irodalmi nyelvből a Kollár ősz-szlovák nyelvéhez majd véglegesen vissza a szlovák irodalmi nyelvhez. A Concordia évkönyv 1857-ben elkészült. Viktorin Andrej Sládkovič-ot kérte meg, hogy írja meg a bevezető verset. Sládkovič megírta és elküldte Viktorinnak. Viktorin a vers megjelentetésével kapcsolatban kételkedett. Kételyeit kimondta a levélben, amelyit 1857 szeptember 4-én írt Sládkovič-nak: „ **Ön verse Svornost' (Összetartás) ugyan gyönyörű ,de mit mond majd rá a rendőrség? Ha elveszik tőlünk a könyvet, az lesz majd...**“

¹⁹

¹⁸Gašparík,J.: Jozef Viktorin, 411 .o.

¹⁹ugyanott, 411.o.

Pár nap múlva Viktorin egy másik levelet írt Sládkovičnak, amelyikben közölte vele, hogy nem jelenteti meg a verset és kéri egy másik vers alkotására, vagy a vers átdolgozására. Sládkovič nem írt új verset, s az előzőt sem dolgozta át. Viktorin nem közölte le a verset, de a Kollár bevezetője mellet felhasználta az alábbi sorokat:

Pracuj každý s chutí usilovnou

Na národu roli dědičné.,

Cesty mohou býti rozličné,

Jenom vuli všichni mějme rovnou. ²⁰

Concordia 1858–ban jelent meg. Fő jelszava: „**Concordia parvae res crescunt**“ (**Kis összetartással is fejlődnek a dolgok**) **Ján Hollý örök emlékére volt ajánlva.**

A Concordia évkönyv kiadása az új irodalmi szlovák nyelv győzelmét is jelentette. Az itt megjelentetett irodalmi munkákat ismert szlovák íróktól voltak leközölve: Jozef M.Hurban, Andrej Sládkovič, Ján Kalinčiak, Janko Kráľ, Pavol Dobšinský, Samo B. Hroboň. Viktorin cikkei a Concordiába Táres névvel voltak aláírva.

Concordia évkönyv kiadása jelentős esemény a szlovák irodalom történetében, mert:

1. Concordia kiadása aktivizálta az idősebb és a fiatalabb írókat, ami új lapok kiadásában is megmutatkozott, például a Radlinský által kiadott Priateľ školy a literatúry - 1859, Dobšinský Sokol-ja, és új évkönyvek – három

²⁰mhtml:file:///F:/Andrej Sládkovič Kratšie básne (Svornost) – elektronická knižnica .mht (elektronikus könyvtár)

Dolgozzunk kedvvel, szorgalommal mindnyájan,

nemzet szántóföldjén mit örököltünk,

bár útjainkban különbözünk,

akaratban azonosak vagyunk mindannyian.

évfolyam Viktorin Lipa nevezetű évkönyvvéből : 1860, 1862, 1864. Concordia kiadásával lezárultak a szlovák irodalom néma évei.

2. Concordia megmutatta , hogy sürgős az irodalmi nyelv törvény létrehozása és rávilágított, hogy a Štúr által kodifikált irodalmi nyelv elsőséget élvez.

3. Palárik Inkognito című műve nagy érdeklődést váltott ki, ráirányította a figyelmet a drámai művek iránt, ami segítette a szlovák amatőr színjátszás fejlesztését és erősítette a szlovák nemzeti érzéseket is.²¹ Jozef Viktorin kitartóan harcolt a Štúr által alkotott szlovák irodalmi nyelvért. Ezt bizonyítja a Daniel Lichard – nak 1857 szeptember 28-án írt levele is: „ **Hogyha a cseh – szlovák nyelvet újságok által és az ön írásaival nem tartanánk fenn, már biztosan harangoznának neki. A cseh nyelvnek nincs jövője Szlovákia [ez eredeti szövegben ebben a formában szerepel] területén.**“²² Viktorin harca tovább folytatódott. Küzdött azért, hogy a szlovák irodalmi nyelv mihamarabb bekerüljön az iskolákban és a bécsi szlovák újságban is mondván: „...ha igazán a Szlovákok részére vannak írva...“ A következő levélben D.Lichardnak írta: „ **.....Mi virágzást kívánunk a cseh nyelvnek - Csehországban és Moráviában – a mi hazánkban virágozni fog a mi szép, irodalmi nyelvünkre felmagasztalt szlovák nyelvünk**“.²³

A Viktorin kiadói munkájával szorosan összefüggött a saját irodalmi tevékenysége. Publicisztikai írások mellett foglalkozott szlovák írók önéletrajzaival, várakkal ,útirajzokkal, nyelvi dolgozatokkal

²¹.Viktorin levele D.Lichardnak ,1857,sept.28. Kópia – ASSV Trnava

²²A cikkben Desatročné skúsenosti, Priateľ školy a literatúry, I.,1859, 4.szám, 30.o.

²³ugyanott

Dobšinský azonban a Pest-Budára való költözést nyomban elutasította. A szerkesztői funkciót elfogadta azzal a feltétellel, hogy a folyóirat Selmecebányán(Banská Štiavnica) lesz kiadva.

Sokol első számját Pavol Dobšinský 1860. május 5-én Selmecebányán (Banská Štiavnica) adta ki. 1862 – 1869 a Sokol szerkesztője már Viliam Paulíny – Tóth volt (kiadó, költő, drámaíró, publicista, Matica slovenská alelnöke, politikus, fordító). Ebben az időben Budán tevékenykedett, ahol a Černokňazník folyóiratot adta ki. 1863– ban Szokolcára (Skalica) költözött át. Egymaga gyűjtötte a Sokolba a újságcikkeket és ezek illusztrálását , szerkesztését, kinyomtatását biztosította.



Viliam Paulíny Tóth



Číslo 4. V Skalici, dňa 29. februára 1864. Ročník III.

A Sokol oldalain kapott helyet a fiatal Hviezdoslav generáció is. A folyóiratban Paulíny a saját irodalmi műveit is közzé tette. Figyelmét az ismert szláv és szlovák személyiségek életrajzára és történelmi cikkek megírására összpontosította. A legismertebb történelmi alkotásai közé tartoznak pl. Trenčiansky Matúš, Kráľova žena, Tatársky plen stb.

Lipa és Sokol előkészítése folyamatán Viktorin aktívan érvényesítette eszmei álláspontját, a demokratizmust. Lipa első száma 1860-ban jelent meg Pesten. Következő két évfolyam 1862- és 1864-ben jelent meg. Viktorin eredeti terve az volt, hogy a Lipa minden éven megjelenjen. Objektív és szubjektív nehézségek miatt ez

nem valósulhatott meg. Viktorin a Lipa évkönyvet „**Szláv művelődésnek és összefogásnak**“ szentelte.

Bevezető ünnepi verset Andrej Sládkovič írta :

Lipa naša, v bránach Slavianov kostola,

To bud' aj potomkom, čo si otcov bola!

Lipa! Tichým šumom zvestuj otcov deje,

Že z vekov zapadlých zrodia sa nádeje! ²⁶

Almanach Lipa (évkönyv) kiadásával Viktorin közelebb akarta hozni a szlovák néphez a szlovák és világirodalom kincseit. Az első számban a ma már jól ismert szlovák írók művei jelentek, meg pl. **Reštaurácia** (Vendéglő)– Ján Kalinčiak, **Drotár** (Drótos) – Palárik végjátéka, **Výlet do Meháne a Bielostradu** (Kirándulás Mehániába és Bielohrad -ba) – Jozef Viktorin útirajza (ebben a legérdekesebb Duna parti településeket írja le történelmi és természettudományi szempontból) és más írók figyelemreméltó művei.

Már a Lipa első évfolyama jelentős és pozitív visszhangot váltott ki az olvasóközönség köreiből. Komoly elismeréssel nyilatkozott több író és kultúrpolitikus, mind pl. Pavol Dobšinský, aki így fogalmazott: „... **Lipa a Concordia évkönyv utódja. Örülünk az előnyeinek., már a elnevezése nagyon tisztaajkú, igazán nemzeti, a mi nemzetünk fájának**²⁷ **a nevével elnevezve ...**“

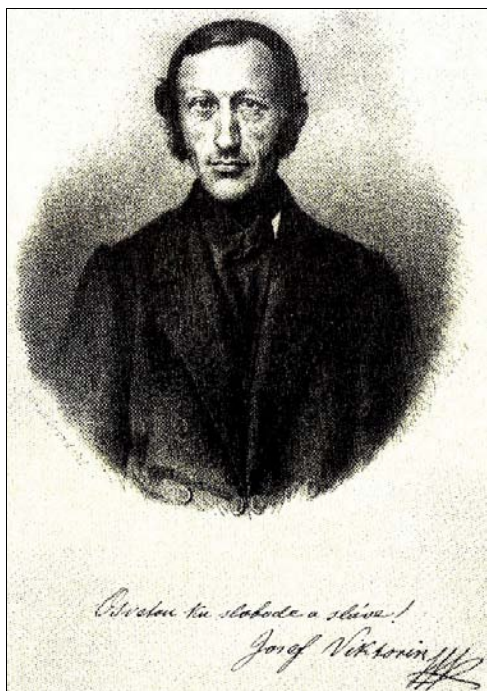
A Lipa megjelenése kapcsán több külföldi újság is pozitív recenziót közölt róla, pl. a zágrábi **Národne novine**. A többi folyóirat is, a már az említett Sokol és későbbi évekből a szlovák politikai élet folyóirata - Pešťbudínske vedomosti is kedvező értékelést kapott. A **Pešťbudínske vedomosti** első száma 1861 március 19-én jelent meg, szerkesztője Ján Francisci volt.

²⁶ Hársunk szláv templomok kapujából
égy azzá sarjainknak, mint apáink múltjából,

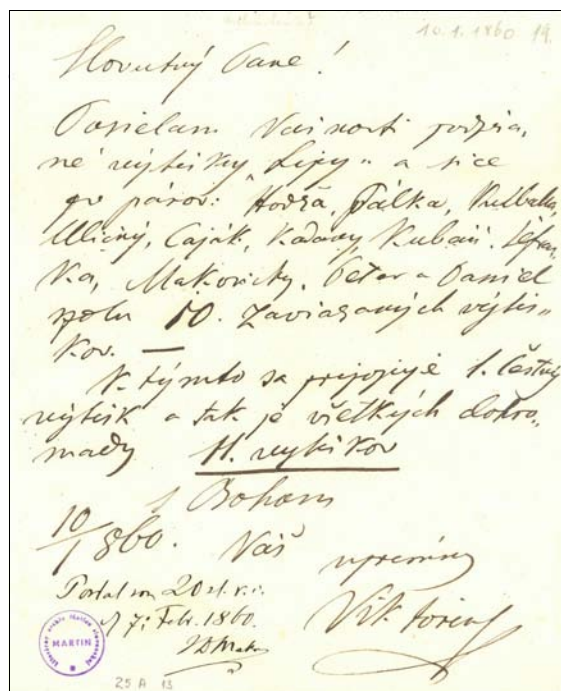
Hárs! Halk morajjal hirdesd apáink tetteit,

hogy elsüllyedt korból a remény születik

²⁷Lipa – magyarul hársfa

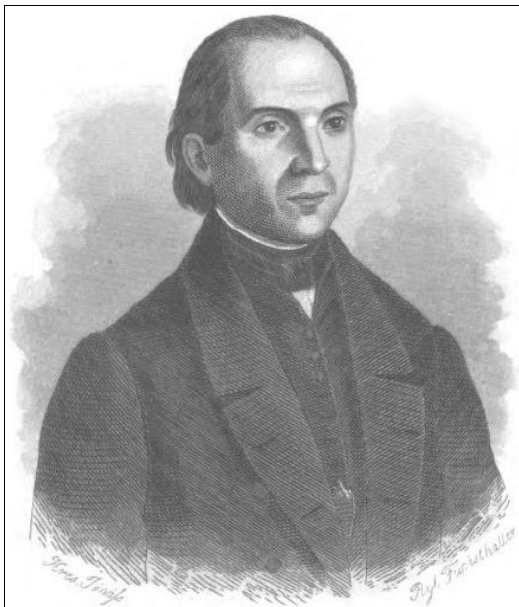


(Jozef Viktorin mind a Lipa évkönyv kiadója)

(Viktorin levele 1860. ból)²⁸

²⁸ (Viktorin gazdag levelezést folytatott nemcsak a Lipában írt cikkek szerzőivel, de az olvasókkal is. Kép: Viktorin levele, írva 1860 január 10. Eredeti a Szlovák Nemzeti Könyvtár archívumában, Túrócszentmártonban (Martin) , 25 A 13)

4.Együtműködés Andrej Sládkovič - al –Spisy básnické kiadása



Andrej Sládkovič

Jozef Viktorin nagy erőfeszítést fejtett ki a szlovák irodalom fejlesztése területén. A szívós és önfeláldozó munkásságának gyümölcsei voltak Andrej Sládkovič, Ján Hollý, Jonáš Záborský műveinek kiadásai. Megromlott egészsége ellenére nagy lendülettel és munkakedvvel volt tele. Bár mint káplán szegény volt, de nem habozott áldozni az irodalmi tevékenység és a szlovák irodalom támogatására. Egyidejűleg az évkönyvek kiadásával

1861-ben kiadta a Andrej Sládkovič, 1863-ban Ján Hollý műveit. Jozef Viktorin által megjelentett Sládkovič kötet volt az egyetlen, amelyik kiadását a nagy költő megélte. Együtműködésük 1857-ben kezdődött, abban az időszakban, amikor a Concordia előkészítése folyamatban volt.

Andrej Sládkovič már a negyvenes évek felében játszadozott a gondolattal, hogy közzé tesz egy versgyűjteményt. A Spisy básnické címu kötet koncepciója hatvanas évek elején született meg. Ebben az időben Besztercebányán (Banská Bystrica) megismerkedett Jozef Krčméry kiadó és könyvkereskedővel. Krčméry elhatározta, hogy segít a költőnek ahhoz, hogy elérje célját. 1860 november 20-án levélben fordult Viktorinhoz, mivel őt választotta Sládkovič műve korrektorául: „ **Tisztelt Uram! Bocsánatot kérek a zavarásért, eleget gondolkodtam azon, hogy forduljak-e Önhöz, vagy ne, de bátorkodom, abban a tudatban, hogy mint minden jó cselekedet barátja, az én kérésemnek is eleget tesz. Úgy döntöttem, hogy az én költségvetésemben kiadom a Andrej Sládkovič verseit, legyen olyan kedves, és tudja meg a Bagó – tól, mennyibe fog kerülni a papír : a verseket olyan formátumban szeretném kiadni, mind a Kollár Slávy dcéra művét, a papír olyan szép legyen, mind az ön Lipa évkönyvének a papírja, a**

nyomtatás is tetszik....²⁹ Viktorinnal és Sládkovič -al való megegyezés után Krčméry úgy döntöt, hogy ezer példányba nyomtatja ki a Sládkovič művét. A kéziratot 1861 januárjában Sládkovič átadta Viktorinnak. Néhány hónapos együttműködés után Viktorin 1861 áprilisában kiadta a kötetet. Sládkovičnak ezzel teljesült a nagy álma.**1861 május 5-én levéllel fordult Viktorinhoz, amelyben megköszönte Viktorin fáradságát : „ ...Könyv a világon van – és talán világgal megy . Az én részemről köszönet önnek és dicsőség a fáradozásáért, a törekvésért és buzgóságért, amellyel a művet világra vezette ! ... Üdvözölje a csapatunkat baráti üdvözlettel. Isten önnel. Sládkovič.**³⁰

Érdekesek Viktorin gondolatai, melyeket közzé tett a Básnické spisy utószavában: „**Ki a költészetet, legfőként a szlávokét ,megérteni és felbecsülni tudja, az lelkesen fogja fogadni a Sládkovič „Spisy básnické“ gyűjteményét, minden bizonnyal Kollárnak a Slávy dcéra – val, a ősszláv költészetnek a mintaképe, Hollý óklasszikus és a Sládkovič kiváló verseivel van, és lesz a nemzet a nagy szláv nemzedék családjában méltóságteljesen örökké képviselve. Bár igaz, hogy ezidáig se a Hollý, se a Sládkovič versei nem értek el olyan megbecsülést a tulajdon testvéreinknél, mind ahogy valósággal megérdemlik. Nem volna helyén való e helyen szót terjeszteni ennek az okáról. Egyáltalán nincsenek kételyeim affelől , hogy a megbecsülés nem marad el, nem is maradhat el, amint a szláv műveltek alaposabban megismerkednek a szlovák múzsa gyönyörű gyümölcseivel.Kiadóként az alkotás kiállításának, nyomtatási megjelenésénél nem volt spórolva, ennél még kevésbé takarékoskodtam az idővel és fáradsággal, hogy az irományt – amennyire csak lehet – a közönség számára tökéletesen adjam át.... . Budán, 1861 április 20. J.K.Viktorin.**³¹

²⁹ Eugen Krčméry levele Viktorinnak, 1860 november 20. , 25 B 60 , Szlovák nemzeti Könyvtár irodalmi archívuma, Túrócszentmárton (Martin).

³⁰Sládkovič, Andrej: Dielo 1, Bratislava SVKL, 1961, 612 o.

³¹Ugyanott

5. J.K. Viktorin tudományos tevékenysége :

Grammatik der Slowakischen Sprache

Jozef Viktorin *legjelentősebb tudományos műve a Grammatik der Slowakischen Sprache volt – szlovák nyelvtan német nyelven amely négy kiadásban jelent meg: 1860., 1862., 1865., 1878.*

A nyelvtan példaképeül Martin Hattala nyelvtani művei szolgáltak amelyek a legújabb filológiai tanulmányokat tették közzé. Viktorin igyekezett rámutatni a nyelvtan praktikusságára. A nyelvtan nemcsak az iskolák részére íródott, hanem németül tudó szakemberek részére is. Viktorin nyelvtanának nem csak az volt az előnye, hogy új szlovák nyelvi szabályok szerint volt készítve, de az is, hogy felébresztette a szlovákok érdeklődését a szlovák nyelv iránt.

E mű megírásában több motivációja is volt. Viktorin elhatározásában magának Hattalának is nagy befolyása volt. A Latin Nyelvtan után, amelyet Hattala 1850-ben és a Krátka mluvnica után, amelyet 1852-ben adott ki, következett volna német nyelven tervezett hasonló jellegű nyelvtani mű, de már nem tudta megírni. Ezzel a munkával Viktorint bízta meg. Hosszabb megfontolás után Viktorin elhatározta, hogy elfogadja ezt a feladatot. Elhatározásáról értesítette Hattalát: „ **Mivel a német – szlovák nyelvtan a számunkra fontos, és ahogy Ön, írja, nem tud olyan munkában belefogni, én szívemhez vittem ön tanácsát és belekezdtem e munkába. Egyértelmű, hogy ha a mű kész lesz, elküldöm magához ellenőrzésre – éppúgy egyértelmű, hogy az ön nyelvtani művei munkám példaképei lesznek...**“³²

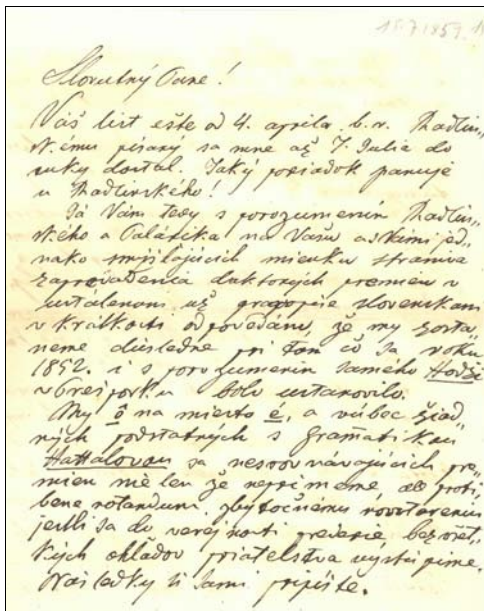
A szlovák nyelvtanhoz való hozzáállását Viktorin a leveleiben is összefoglalta, melyeket abban az időben több szlovák szerzőnek írt. 1859-ben Pavol Dobšinskýnak írta:

„ **Február végétől június elejéig a német – szlovák nyelvtanon dolgoztam. Hattala nyelvtana mintaképen praktikus használathoz van szánva. Arról kár**

³²Buchta,J: J.K.Viktorin, Kultúra XVI, 1944, str.607.

beszélni, hogy ilyen nyelvtan nagyon szükséges. Az ön nézete nagyon fontos a számomra ... „³³

Viktorinnak gyakran kellett a nyelvi problémákkal összefüggő nézeteit magyarázni és



Viktorin levele J.D.Makovickýnak – 1859.

védeni. J.D.Makovický-nak , Liptószentmiklós (Liptovský Mikuláš) iskolaigazgatónak írta 1859 július 17-i . levelében: „ mi a mellett maradunk, ami 1852-ben Prešporok-ban (Pozsonban) Hodža egyetértésével volt megállapodva. Mi „ô“ „é“ helyett - és semmi változást amely a Hattala nyelvtanával ellentétben van – nem fogadunk el. Nem mi valljuk magunkat tekintélynek, de az, ami Pozsonyba volt megegyezve, az a tekintély.“³⁴

J.D.Makovický a későbbi időszakban sem lett a Viktorin és Hattala nyelvtani műveinek pártolója. 1860 júliusában Viktorin küldött neki pár nyelvtani könyvet, levelet is csatolt, hozzá, amelyben írta: „... A levelében említette, hogy elvár valamilyen javításokat a nyelvtani könyvemben...Maradjunk annyiban, hogy aszerint van írva, amit a Hattala készített, és ő ért hozzá... Nálunk minden firkász helyesírási reformátor szeretne lenni, még akkor is, ha egy sor sem tud hiba nélkül megírni... „³⁵

Ebben az időszakban már Viktorin erősen kritizálta P. Dobšinskýt. A kritikáiban gyakran rámutatott arra, hogy a Sokol folyóirat fogalmazása nagy csalódást okozott neki.

³³Jóna,E. : In. Viktorinova gramatika a jeho názory na spisovný jazyk. Slovenská reč, 38, 1973, 2. szám, 647 o

³⁴ Viktorin levele J.D.Makovický nak , 1859,július 17., ALU SNK Martin.

³⁵Viktorin levéléből J.D.Makovickýnak, 1860, július 9., ALU SNK Martin.

Viktorin a nyelvtan előkészítésénél nemcsak Hattala nyelvtani műveit, hanem más idegennyelvű nyelvtani könyveket és kézikönyveket is felhasznált. Elhatározta, hogy a művét **Josip Juraj Strossmayer**nak (1815 – 1905) Diakóvár (Dakovo), Bosznia és Szerémség püspökének ajánlja, aki a császár udvarnál mint a szlovák nemzet barátja és pártfogója szerepelt.

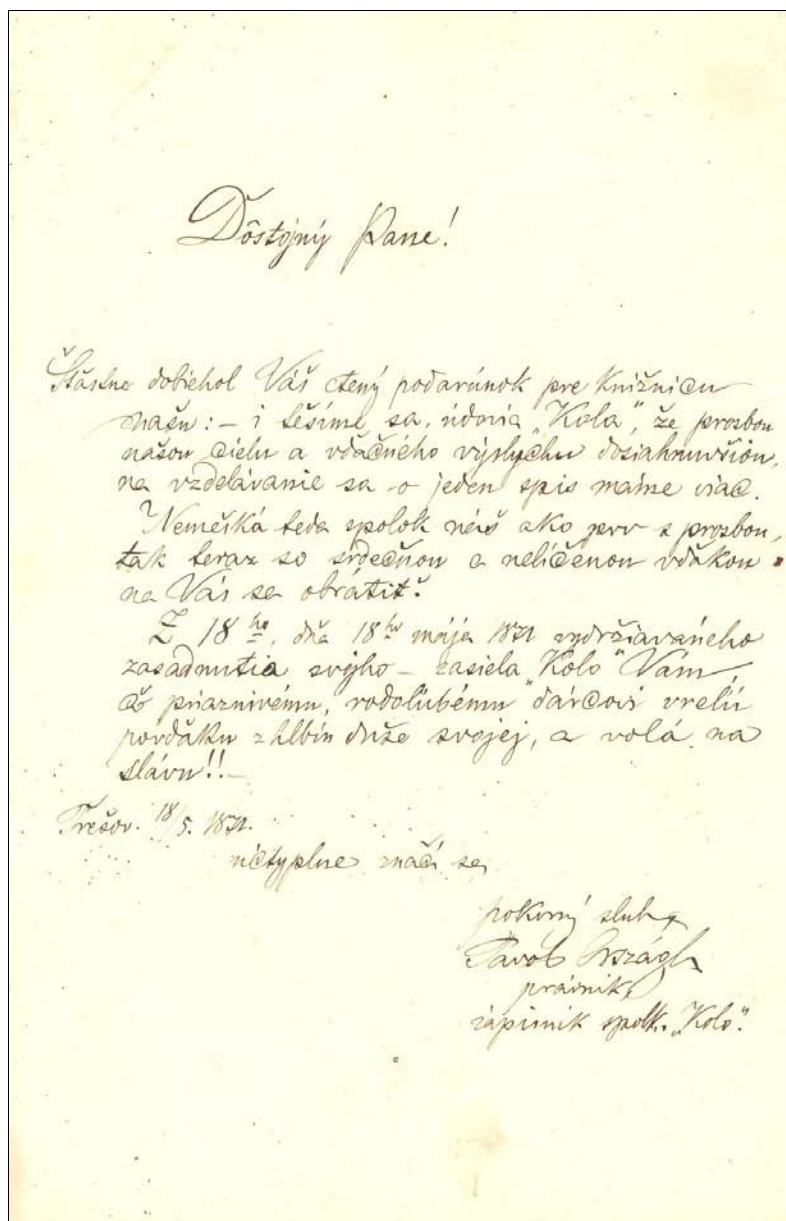
Strossmayer püspök örömmel fogadta Viktorin elhatározását, amit Viktorinnak írt levele is bizonyít: „ **Német – szlovák nyelvtant készül kiadni és nekem ajánlani. Elhatározásán nagyon helyeslem és a művet köszönettel elfogadom ...**”³⁶ Strossmayer támogatása nagy örömet okozott Viktorinnak. Menten válaszolt is a levelére: „.... **Hogy háláljuk meg az a tiszteletet, amelyben az ön levelével részeseztünk? Nem másképp, mint, hogy nemzetünknek és a szláv összefogásnak az utolsó leheletünkig szolgálni fogunk...**”³⁷

Viktorin nyelvtana nagy mértékben hozzásegített a szlovák irodalmi nyelv megalapításához. Nagy előnye volt, hogy erősítette az új nyelvtan szabályait. Nem csak mind tankönyv szolgált, hanem mint taneszköz is a magántanulók részére. Figyelemre méltóak Viktorin gondolatai, amelyeket a német előszóban olvashatunk (Einleitung 1. - 4. o.), ahol ismerteti a szláv nyelvek megosztását és első helyre a szlovák nyelvet állítja cseh, lengyel és luzsikai szerb nyelv előtt a nyugati szláv nyelv csapatában, ahová a délszláv nyelvet is sorolja (– 1. kiadásban *illyrisch*-nek nevezi). A szlovák nyelv elemzésében Viktorin rámutatott a nyelv szépségére és a összekötő feladatára a nyugati és a keleti szláv nyelvek között, közelségére az ó szlovák nyelvhez. Viktorin szerint már ezért a közeli kapcsolatért megérdemli a szlovák nyelv azt, hogy irodalmi nyelvként legyen használva.

A szlovák irodalmi nyelvért vívott harc időszakát Viktorin 1790 – 1850 közötti évtizedekre helyezte. Viktorin szerint a szlovák irodalmi nyelv megalapítója Anton Bernolák volt, a irodalmi nyelv építője Ludovít Štúr volt és élővé tételét Martin Hattala tevékenységéhez kapcsolta. A Viktorinnal együtt kidolgozott nyelvtant többen nagyon pozitívan értékelték ebben az időben.

³⁶Gašparec,I.: Osobnost' a dielo J.K.Viktorina. In. : Duchodný pastier, 31, 1954, 6.szám, 90 -91 o.

³⁷Ugyanott



A szlovák irodalmi nyelvért folytatott tevékenysége mellett Viktorin idegen, és szláv nyelvű irodalmi művek népszerűsítésével is foglalkozott. Mindenek előtt figyelemmel kísérte a délszláv és az orosz irodalom fejlődését, és képviselőivel a szláv összefogás nevében működött együtt. A szlovák művelődés és irodalom terjesztésében kifejtett érdemeiért, 1863 áprilisában **harkovi egyetem szenátusa tiszteletbeli tagjává választották.**

a irodalom terén, erről több-kitüntetése is tanúskodik, pl. az orosz **Szent Anna rend** II. fokozata.

A Balkán félszigeten létező szláv intézmények fejlődésére és támogatására Viktorin József a testamentumában is gondolt, melyet, 1874. január 22-én. módosított utoljára. Viktorint nemcsak külföldön tisztelték hanem itthon is, pl. Andrej Sládkovič gyakran „**nagyérdemű Viktorinnak** „, nevezte őt.

Viktorin hagyatékában több levelet találunk, melyekben könyvtárak, magán személyek és különféle kultúrlétesítmények nyilvánítanak neki köszönetet az általa adományozott könyvekért.³⁸

³⁸Pavol Országh levele– ALU SNK Martin

6 .Jozef Viktorin mind a Szlovák Matica (Matica slovenská) alapító tagja.

1861. június 6 – 7-én Túrócszentmártonban (Turčiansky svätý Martin) tartották a szlovák nemzet nagygyűlést. Itt jelentették be a szlovák nemzet memorandumát **(Memorandum slovenského národa)**, amely a szlovák nemzet programja. A memorandum követeléseit között volt szerepel a szlovák irodalmi és kultúr létesítmények szabad alapítása is. Ez a nagygyűlés megnyitotta az utat a Matica slovenská - szlovák nemzeti kultúrintézmény megalakulásához is. Az előkészítési munkálatokat **az Ideiglenes bizottság (Dočasný výbor)** a kezébe bízták, melynek a tagjai voltak: **Ján Francisci, Ján Gotčár, Viliam Paulíny – Tóth és Ján Palárik.**



(Szlovák kiváló hazafiak - 19. század másik fele :- **Jozef Viktorin** a harmadik sorban második balról)

Matica slovenská fő feladatai közé tartozott az összes kultúrában dolgozó, tudós és népművelő személyiség összefogása a, szlovák irodalom fejlesztésére, támogatására és népművelődési rendezvények szervezése . Matica alapításának az alapköve ezer arany volt, amelyet breznói (Brezno) **Ján Čipkay** birtokos adományozott.

Mivel a Matica alapításához nagyobb pénzösszeg összegyűjtésére volt szükség, az ideiglenes bizottság 1862 november 4-én szétküldte a Matica slovenská bejelentését (**Ohlásenie Matice slovenskej**), melyben felszólította a szlovák lakosságot arra, hogy jelentkezzenek a Matica tagjai közé és küldjenek tagsági díjat. Tagdíj összegét Ján Franciscinak kellett küldeni. Ideiglenes pénztárosok **Viktorin Jozef** és **Michal Chrástek** voltak felelősek a pénz kezeléséért. 1863 május 5-én Ján Francisci közölte az örömhírt, hogy a Matica részére 50 000 arany gyűlt össze, ami tízszeresen nagyobb összeg volt a 1851 -ben követelt kaució összegénél a Matica slovenská engedélyezésére. A pénzgyűjtéssel folyamatosan folytak az előkészítési munkálatok a Matica megalakulására, a szimbólumok tervezése és készítése. Viktorin nagy lelkesedéssel kapcsolódott bele ezen a tevékenységekbe, azonkívül felügyelte a pénztárat, ahogy a lehetőségek engedték neki, saját maga is pénztámogatással járult hozzá a Matica vagyonának gyarapodásához. A levéltári dokumentumokból megtudtuk hogy: „... **Matica slovenská ideiglenes pénztárosa Jozef Karol Viktorin kifizetett a Maticának a kisebb pecsétért 1863 január 27-én 4 aranyat, a nagyobb pecsétért 1863 június 26-án 5 aranyat...**“³⁹

Cyrl és Metod Moráviába jövetelének 1000. évfordulójának napján, **1863 augusztus 4-én megvalósult** Viktorin és a többi szlovák hazafi álma – végre megalakult a szlovák nemzet kulturális intézmény , amelyért oly sokat harcoltak – a **Matica slovenská**.Viktorin József nagyon erős és kitartó személyiség volt, aki egyszerre több tevékenységnek szentelte magát. Ennek példaként említhetjük a 19. század 60-as éveit, amikor a Matica slovenská szervezése mellett kiadta a **Szlovák nyelvtant** (Grammatik der Slovakischen Sprache),a **Lipa** évkönyvet... . Cyrl és Metod bejövetelének 1000 éves évfordulója alkalmából Pesten közzé tette a **Ján Hollý**nak a **Spisy básnické** című művét. **Spisy básnické** kiadásának nagy jelentősége volt a szlovák irodalom kiváló műveinek terjesztése területén.

³⁹Maťovčík, P.: Symboly Matice slovenskej.

Jozef Viktorin a Matica megalakulásától nagy támogatója volt, nemcsak a saját alkotásaival, de mind a szlovák irodalom kincseinek kiadója is. Franko V. Sasinek így nyilatkozott róla: „... **Jozef Viktorin szerény, értelmesen gazdálkodó ember volt, ahol kellett és ahol az emberség is azt követelte, ott bőkezű volt.... Nagy volt a életereje, kitartása... rövidebb távú és tartós jellegű tevékenységét mindig végső eredményig vitte ..**“⁴⁰

⁴⁰Sasinek, F. : Jozef Viktorin. In: Letopis Matice slovenskej,11,1874,.2.szám,133 – 137 o

7. Jozef Viktorin és Ján Palárik harca

a Szent Adalbert egyeslet megalapításáért.



A Szent Adalbert Egyesület 1870-ben Nagyszombatban (Trnava) jött létre. Az alapításához szükséges első lépéseket már az 1850-es években megtették. A Szlovák Matica létrehozásához hasonlóan a Szent Adalbert Egyesületért vívott harc sem volt könnyű.

A szlovákok már régebben vágytak ilyen egyesületre, de aktív tevékenységbe ez ügyben 1857-ben kezdtek. Ebben az évben Dr. Andrej Radlinský megújította Ján Palárik Cyrill és Method című lapját . **Cyrill és Method** első számát 1850-en adta ki Palárik Selmecebányán (Banská Štiavnica) a **Magyar, német és szlovák katolikus nép számára jó és szép könyvek kiadója egyesület** közreműködésével. Cyrill és Method újság 1856-ban. szűnt meg.⁴¹

A Szent Adalbert Egyesület megalakulásának gondolatát Andrej Radlinský, Ján Palárik, Juraj Tvrďý és nem utolsó sorban Jozef Viktorin hozták nyilvánosságra. Jozef Viktorin és Ján Palárik aktivitását a Szent Adalbert egyeslet megalakításáért Ján Palárik levele is tanúsítja, amelyet 1857 október 29-én Martin Hattalának írt: „...Ismersz engem, kedves bátyám, mi vagyok, gondolom Viktorin egyházi oldalát is, de higgye el nekem, semmi sem segít nekünk, semminek nincs itt ügy az ideje, mind a Szent Adalbert egyeslet megalakulásának, melyet főleg mi ketten alapítunk. A nemzet élő elemekhez kell hogy fogja magát, és ez a vallás, mert ehhez még úgy ahogy fogékony és azt reméljük, hogy ha ezen az élő ér által húzzuk a nemzetiséghez az egyszer majd megtollasodik annyira, hogy megalapíthassuk a Nemzeti házat . Mi ketten – Viktorin és én – kidolgoztuk a programot, azaz az alapszabályok alapját és a kormányhoz való kérelmet .

⁴¹Pösteny, J.: *Dejiny Spolku sv. Vojtecha*, Tlačou Knihtlačiarne Spolku sv. Vojtecha, Trnava 1929.

Barton József (éppen kinevezett iskolaigazgató Budán) német nyelvbe stylizálja. Kineveztük őt az egyesület titkárának. A kérelmet már 90 személy írta alá, melyek között egyházi méltóságok is vannak...“⁴²

A Szent Adalbert Egyesület jóváhagyásáért a szlovák nemzet széleskörű kampányt rendezett. 1857 – ben küldöttséget küldtek Esztergomba, melynek a célja az volt, hogy a prímás engedélyét kérjék ki. Scitovszky János(Ján Scitovský) nem nyilvánított pozitív álláspontot, és nem adta meg az engedélyt. Ennek ellenére Viktorin és Palárik tovább folytatták próbálkozásukat.

Szent Adalbert egyesület eszmei irányzatát Viktorin 1859 ,április 2-án Juraj Tvrđýnak levelében is bemutatja: „.... **Vannak olyan emberek, akik nagyon lassan okosodnak és saját kedvtelésükkel a nép jólétére gyógyíthatatlan sebet raknak. Ezekhez tartozik négy besztercebányai(Banská bystrica) honfitárs, akik a cseh nyelvet Szent Adalbert egyesületben is be akarják vezetni. Tudjuk, hogy sehol Szlovákia területén (eredeti szövegben: na území Slovenska), Besztercebányán kívül, sem a nép, sem a hatóságok nem akarják a cseh nyelvet . Az egyesületek nem az egyesek kedvteléseit szolgálják, hanem a nép javát. Azért a cseh nyelv bevezetése a Szent Adalbert egyesületben igazi butaság volna és gyilkosság a szegény nemzetben. Ezt időben meg kell előzni, előbb, jöjjön meg az összes engedély a hatóságoktól, hogy már a csírájába el legyen fojtva az, ami a mi pusztulásunkhoz vezet. Hogy történik ez meg ? Nagyon könnyen: Az ön kategorikus bizonyítása és jóváhagyása, mind az egyesület megalapítójáé elég ahhoz, hogy a besztercei csehisták harca csődbe menjen. Mi, az itteni szlovákok kérjük a Kegyelmes urat, hogy írjon nekünk levelet, melyben kinyilvánítja, hogy tudomására jutott, hogy az egyesületben a cseh nyelv bevezetését tervezik és ön, mivel a szlovák nép akaratát szolgálni véli, tiltakozik a cseh nyelv bevezetése ellen, hogy ön teljesen egyetért a pest-budai szlovákok nézeteivel, akiknek már az ön adományát az egyesület részére is**

⁴²Bokes, F.: Dokumenty k slovenskému národnému hnutiu v rokoch 1848 – 1914. I. 1848 – 1867. Bratislava, SAV, 1962, 174 – 176 o.

átadta, és abban az esetben, hogy ha nem szlovák nyelv lesz az egyesület nyelve, ön vissza veszi az adomány egész összegét.....⁴³

Simor János esztergomi érsek, bíboros a Szent Cyrill halálának ezredik évfordulójának jubileumi évében aláírta a Szent Adalbert egyesület jóváhagyását. Elrendelte az ideiglenes bizottság megalapítását és összejövételét, hogy az egyesület ideiglenes alapszabályzata mielőbb ki legyen dolgozva. Ő maga adományozott az egyesület részére ezer aranyat, és kisebb költségekre még 200 aranyat adott. Simor megvívta a Szajbély Henrik nagyszombati (trnava) érseki helynököt azzal, hogy az egyesület dolgait vitassa meg dr. Radlinský Andrejjal. Ők ketten összeállították az ideiglenes bizottságot, mely 12 papi személyből állt, az összes szlovákok lakta területről. A bizottság tagjainak első találkozása 1869 december 14-én Nagyszombatban (Trnava) volt. A jelenlévők között Jozef Viktorin is szerepelt.

1870 szeptember 14-én volt az egyesület első alapító nagygyűlése. Slota Juraj beszédében ezt a napot a szlovák katolikusok legnagyobb napjának, Cyrill és Metod jövételéről, nevezte el.⁴⁴Szent Adalbert Egyesület működésére Jozef Viktorin a végrendeletében is gondolt, 100 aranyat hagyva e célra.

⁴³Viktorin József leveléből, 1859, április 2. ALU SNK Martin.

⁴⁴Vnuk, F.: Stopäťdesiat rokov v živote národa. Slovensko v rokoch 1843 – 1993, Bratislava, Lúč 2004, 71.o

8. Eredménytelen kísérletek szlovák környezetben lévő kápláni állás megszerzésére

1852. április 23-án Jozef Viktorin szlovák területen kívüli plébániára lett áthelyezve. Új működési helye Óbuda, ahol kápláni helyet kapott. A német – magyar környezetbe büntetésből, „pánszlávista“ tevékenységéért lett áthelyezve. 1854. június 1-től mint adminisztrátor kezdett működni a budai plébánián, ezt a tevékenységet 1855. március 20-ig végezte, majd papi kinevezése után ott maradt 1855. végéig. Saját kérésére 1856 január 1-től lett áthelyezve a budai Szent Anna templom plébániájára, ahol több mind tíz évet szolgált mint káplán.⁴⁵ Viktorin életét az idegen környezetben megkönnyítette a találkozás diákkori barátjával, Ján Palárikkal, Együtműködésük és a Paláriktól kapott segítség nagyon pozitívan hatott a Viktorin irodalmi és kulturális tevékenységére.

Scitovszky János bíboros, esztergomi érsek felajánlotta Viktorinnak hogy katonai káplánként működjön. Mivel Jozefnek gyerekkorától gyenge volt az egészségi állapota, 1859 május 3-i levelében bejelentette a bíborosnak, hogy az általa javasolt beosztást egészségügyi okokból nem tudja elfogadni. Ezt szükség esetén orvosi igazolással is hajlandó bizonyítani.⁴⁶A bíboros akceptálta a Viktorin indokait és továbbra is eredeti helyén maradt . A papi szolgálat mellett Viktorin továbbra is sok időt szentelt a kiadói tevékenységének, aktívan együttműködött a Budán és Pesten élő ismert személyiségekkel és támogatta a szlovák írók munkáját.

1862-ben megtudta, hogy Ján Palárik visszatér szlovák környezetbe. Örült a barátja sikerének, de szomorúsággal töltötte el a gondolat, hogy a közvetlen környezetéből megy el az a személy, aki lelkileg a legközelebb áll hozzá. Ján Palárik 1862. november 23-án foglalta el a helyét majtényi (Majcichov) plébánián mind adminisztrátor, és 1863 .május 19-től ugyanitt mint pap szolgált. A papi hivatalába való beiktatási ünnepségen nemcsak a környékbeli papok, de a szlovák irodalomban és közéletben tevékenykedő fontos személyiségek is jelen voltak.

⁴⁵Sasinek,V.: Letopis Matice slovenskej. Turčiansky sv.Martin, 1874, 134 – 135.o.

⁴⁶Viktorin levele Scitovszkynak, 25 A 14, ALU SNK Martin

Jozef Viktorin, Ján Malý Dusarov, Jozef Miloslav Hurban, Adolf Ivanovič, Dobriansky, Svetozár Hurban Vajanský, Pailíny, J. Holček és sokan mások. Az ünnepség alkalmából Majtényban (Majcichov) a szlovák nyelvű könyvek kiállítása is meg volt szervezve és ünnepélyesen megnyitották falu új, több mint 120 kötetes könyvtárát.. Paulíny avató beszédében bemutatta Palárikot mind új papot és mind követésre méltó példaképet. Viktorin ajánlatára elénekelték a „Kto za pravdu horí“ (Ki az igazságért él) című ismert szlovák dalt. ⁴⁷Azután, hogy Palárik visszakerült a szlovák környezetbe, Viktorin még nagyobb igyekezetet fejtett ki azért, hogy ő is közelebb kerüljön a szülő falujához. Kérése nem találkozott megértéssel .

Ebben az időben Viktorin aktívan tevékenykedett a Szlovák Maticában és sok figyelmet szentelt a kiadói munkának. Az első Matica közgyűlésén, 1863. augusztus 4-én Viktorint a bizottság tagjai közé választották. A bizottsági névsorban az ő neve a második helyen szerepelt Ján Francisci után. Azután, hogy a Matica megalapította a szakokat, Viktorin az irodalmi szak tagja lett. ⁴⁸

1863-ban Viktorin **Ján Hollý** műveit, 1864-ben **Lipa** harmadik évfolyamát adta ki. Viktorin e tevékenységét ebben az időben hátráltatni kezdték egészségi problémái. Ezt bizonyítja Viktorin Andrej Sládkovičnak írt 1864. június 15-i levele: „.....**Talán tudja, hogy ebben az évben beteg voltam, és még nem jöttem rendbe, be volt gyulladva a jobb szemem és még nem gyógyultam egészen meg, ugyanis a jobb szememre nem látok olyan jól mind azelőtt. Ha az eddigi állapotom nem javul meg, az irodalmi tevékenységeimnek vége lesz. Mostanában csak a legszükségesebb dolgokat írom és olvasom, új irodalmi feladatokra nem is gondolhatok. De abban az esetben is, ha a szemem rendbe jön és én újabb műveket fogok kiadni, már lekötöttem magam Záborskýnak és Paláriknak, kiknek a munkáik már nyomtatásra vannak előkészítve, és melyeket ki kellene adnom. Ezért, mostanában az ön verseit semmiképpen sem tudom kiadni. És**

⁴⁷Grman,A.: Ján Palárik v Majcichove. In.: Pútnik Svetovojtešký, kalendár na rok 1982, 63 – 64 o.

⁴⁸.Zpráva Jána Francisciho o konaniach dočasného výboru a o imaní Matice slovenskej. In.: Letopis Matice slovenskej v tisícročnú pamäť pokresťanočovania Slovákov a zavedenia písomnosti slovenskej MDCCCLXIII založenej. Viedeň, 1864, 45 – 72 o.

itt van a feleletem is a kérdésre, hogy fogom-e folytatni a Lipa kiadását? Minden a körülményektől függ, mindenekelőtt a fizikai egészségtől...⁴⁹



Amennyiben Viktorinnak az egészségi állapota engedte, folytatta továbbra is a kiadói munkáját. Ebben az időszakban Jónáš Záborský-val működött együtt ki magányosan élte életet a Zsebefalva (Župčany) falucska plébániáján. Jónáš Záborský művei a szlovák irodalom számára elvesztek volna, hogyha Viktorin József nem támogatta volna az írókat és nem buzdította volna őket további írói tevékenységre.

Jónáš Záborský Viktorin által 1865-ben Budán kiadott versgyűjteményét **Básne dramatické** cím alatt. Ebben a kötetében közölte a: *Posledné dni Velikej Moravy* (Nagy Morávia utolsó napjai), *Bitka u Rozhanoviec* (Rozgonyi csata, Felicián Szách, (Zách Felicián) Karol Dračský, Alžbeta Ludierkovna című műveit. Záborský további kötetét **Lžedimitriády čili Búrky Lžedimitrijovské v Rusku**(Lžedimitruádok, avagy a Lžedimitriádok viharai Oroszországban) címmel 1866-ban Viktorin szintén Pest-Budán jelentette meg. . A könyv 9 színdarabot tartalmaz Oroszország történelméből, Borisz Godunov korából és a lžedimitriády-i lázadásokról.⁵⁰

Thuránszky Herman lelkész 1866-ban történt elmenetével a visegrádi plébánián megürült a hely. 1866 április 4-én levéllel fordult Viktorin Scitovszky János (Ján Scitovský) esztergomi érsekhez, akit arra, kért hogy ezt a helyet neki adják. A kérelmét azzal a ténnyel indokolta, hogy már több mint 20 év telt el a felszentelésétől és jelenleg ő a legidősebb káplánok közé sorolható. Rámutatott a az előírt zsinati vizsgálat során 1856 -ban vizsgáit kitűnően tette le.⁵¹

⁴⁹Viktorin leveléből A. Sládkovičnak. Publikálta Mésároš, J.: In. *Storočnica viktorinovho almanachu Lipa* (1860 – 1960) . In.: *Slovenská literatúra*, VII, č. 4, 456 o.

⁵⁰**ZÁBORSKÝ**, Jónáš: *Výber z diela III.*. Bratislava: SVKL 1954. 421 o.

⁵¹Viktorin Levele Scitovsky -nak, 25 A 14, ALU SNK Martin

E kérelem alapján 1866. április végén Viktorin megkapta a meghatalmazást ahhoz, hogy irányítsa a visegrádi plébániát. 1866, május 1-én foglalta el a helyét mint a visegrádi plébános. Viktorin a Dunán túli területre került, hol szlovákok magyarok, és németek éltek. Itt kezdődött élete utolsó felvonása.

IV. Utolsó megálló Visegrád (Vyšehrad)

A dunántúli szlovákok életében nagy visszhangot váltott ki Jozef Viktorin élete és tevékenysége Visegrádon, ahova 1866. május 1. kezdte meg szolgálatát.. Ideérkezése után látta, hogy az egyházi iskola ügyében és a kultúréletben változásokra van szükség. Továbbra is együttműködött a Matica slovenská -val (Szlovák Matica) és a Szent Adalbert egylettel. Folytatta a kiadói tevékenységét és sűrű levelezésben volt nemcsak a közeli barátaival, hanem a környékbeli államokból szlávokkal is. 1867-ben kiadta a Kempis



Tamás (Thomas Kempis) „Krisztus követése“ című művének szlovák fordítását fordítását („O nasledovaní Krista.“.) A Visegrádon töltött évek alatt nagy erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy a visegrádi vár romjai megközelíthetővé váljanak. Arról, hogy mekkora figyelmet szentelt a történelmi emlékek megörökítésének Viktorin József sorainak olvasásakor is, meggyőződhetünk, amelyeket a visegrádi plébánia háztörténetébe (Historia domus) írt :

Az olvasóhoz

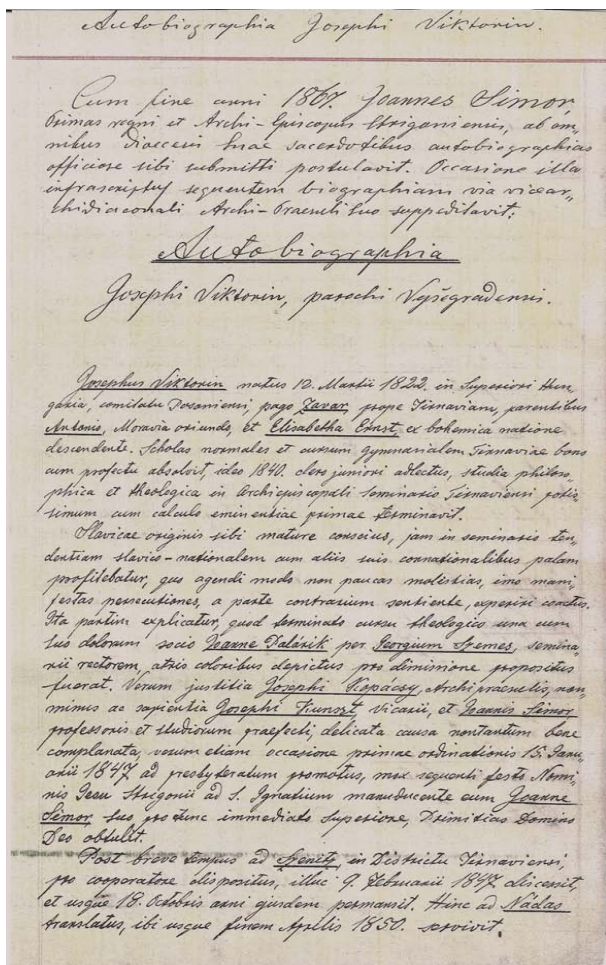
Szerfelett sajnálatos tény, hogy egy ilyen jeles helyen, mint Visegrád (földje), a plébánia levéltárában nem találunk „Historia Domus“-t. Nem Károly Róbert, Nagy Lajos, Corvin Mátyás vagy utódaik koráról beszélek – el lehet képzelni, hogy a barbár törökök után, akik előbb 50, utóbb pedig teljes 80 esztendeig éltek e helyen, mi maradt itt. A törökök kiűzését, majd a plébánia helyreállítását követően, [azaz] nagyjából 1712 óta azonban „Historia Domus“-t [már] lehetett volna, [sőt] kellett volna vezetni. Megismétlem: sajnálatos tény, hogy nem így történt. Ez esetben ugyanis az itt és a környéken élő népek hagyományaiból sok figyelemre méltó elem jegyeztethetett volna fel és örökíthetett volna át az utódokra. Ezt a hibát már nem lehet helyrehozni; mégis, minthogy szükségszerű, hogy minden jól felszerelt plébánia rendelkezék [saját] „Historia

Domus”-sal, ezért „Historia Domus”-unkat jelen sorokkal megnyitom, és hogy [lapjait] kívánt haszonnal forgathassák, [szövegét] utódaimnak le is fordítom.

Kelt Visegrádon, 1868. január 1-én.

Viktorin József s. k.⁵²

Visegrádi plébánia Historia domus-ában olvashatjuk Viktorin latin nyelvű önéletrajzát, 1863, dec. 23-i keltezéssel..



Az a tény, hogy saját kérésére lett áthelyezve Visegrádra, Viktorinban azt a hitet erősített, hogy egyszer szülőfaluja környéki plébániára, kerül vissza a régi barátaihoz közelebb. Különösen elhagyatva érezte magát azután, hogy a legjobb barátja Ján Palárik 1862-ben Majténybe (Majcichov) lett áthelyezve. 1868. május 2-án levéllel fordult Simor János primáshoz melyben kérte őt arra, hogy helyezze át megürült plébániára

Pozsonyivánkára (Ivanka pri Dunaji) : „ ...A megürült papi állásra Ivánkán, mely elfoglalásához az eminenciáddal kiírt konkurzus ez

év május 10-én lesz, merészkedem alázatosan jelentkezni, és mellékelem a Ivánka falu patrónusának , Michal M. Obrenovič szerb fejedelmek írt levelemet, melynek az átadását alázatosan kérem. Kérem a kegyelmedet, hogy szóljon Michal M. Obrenovičnál pár szót a érdekemben...“⁵³

⁵²Visegrádi plébánia (N. 1774 / 1867, CAT ,62).

Kép: Viktorin életrajza

⁵³Viktorin (latinul írot) leveléből J. Simornak, ALU SNK Martin , 25 A14.

Obrenovičhoz írt levélben olvashatjuk: „...**A tény, hogy kegyelmednek, mind fejedelemnek és a birtok tulajdonosának hatáskörében van a teljes jog ahhoz, hogy Ivánka papját kiválassza.....merészkedem kérni a kegyelmedet, hogy nevezzen ki a kiírott helyre. Igérem, hogy a legjobb lelkiismeretem szerint fogom vezetni a plébániát ...**“⁵⁴ Viktorin kérelme ezúttal is sikertelennek nyilvánult, ezért továbbra is Visegrádon maradt. Bár honvágya továbbra is nagyon erős volt, ez nem akadályozta meg a visegrádi lakosok javára és a Visegrád fejlesztése érdekében kifejtett munkájában.

Viktorint nem csak a visegrádi nép jelen élete érdekelte, hanem a Visegrád történelme is. **A visegrádi lakosok gyakran emlegették a Zách Klára szerencsétlen sorsát, kinek a becsületét megpecsételték a pletykák, melyek a Kázmér herceggel, (aki akkortájt a visegrádi várban mind a Károly Róbert király vendége tartózkodott) voltak összefüggésben. Ezeket meghallva Klára apja Zách Felicián merényletet kísérelt a király és családja ellen... A király kivégeztette az egész Zách családot...**

1869. szeptemberében a szerencsétlen Zách Klára emlékére Viktorin emlékművet emeltetett. Ez alkalommal nagy ünnepélyt rendeztek, amiről a sajtó is hírt adott, pld. Pešťbudínske vedomosti közölte: „ **E hónap 14-én ritka ünnepély volt Visegrádon. A mi honfitársunk, Jozef Viktorin tisztelendő úr, ottani plébános, a visegrádi vár romjai alatt vas keresztet állíttatott Zach Klára emlékére. A emlékmű felszentelésére nemcsak visegrádiak jöttek el, de sok pesti résztvevője is volt az ünnepélynek. Az ünnepély nagyon jól meg volt szervezve, Jozef Viktorin tartotta beszédet, kiemelte a Zách Klára életét és sorsát. A kereszt három koszorúval volt feldíszítve volt, melyeken szlovák és magyar színekből való szalagok voltak. A kereszt egyik oldalán olvashatjuk: E**



⁵⁴Viktorin levele M.Obrenovičnak, 1868, május 2. ALU SNK Martin. Kép. Zách Klára emlékmű.

jelben győzni fogsz. Másik oldalon: Clarae de genere Zách. In tristem memoriam eventuum hic loci funestorum 17. apr. 1330. MDCCCLXVIII.“⁵⁵

Viktorin nagy álma volt a vár felújítása és a vár megközelítéséhez való utak kialakítása. Elhatározta, hogy ebben az ügyben határozott lépéseket tesz, ezért kihallgatást kért Eötvös József vallás és közoktatásügyi minisztertől. A látogatás 1870 márciusában jött létre, amellyel Viktorin nagyon elégedett volt. Ezt bizonyítják a „Visegrád hajdan és most“ című német nyelven is megjelent könyvében leírtak is: „... **Ő figyelmeztetésemet szívesen fogadta, s íróasztalához élénken közeledvén magának jegyzeteket tevén, azt mondá: hogy ő a szükségeset rövid idő alatt megteendi, Ez első lépésemmel egésze meg valék elégedve, mert a miniszter nyilatkozatából s viseletéből láttam, hogy az ügyet teljes komolysággal fogta föl. ..**“⁵⁶

A miniszter teljesítette Viktorinnak tett ígérését és segített a visegrádi várromok megújításában. A Magyar Tudományos Akadémiát is bevonta, melynek. 1871. május 20-i ünnepélyes közgyűlésén Arany János hivatalosan bejelentette, hogy a visegrádi várromok meg lesznek mentve. Hamarosan megindultak a helyreállítási munkák, amelyben a kor legkiválóbb szakemberei, Henszlmann Imre régész, művészettörténész és Schulek Frigyes építész vett részt.

Viktorinnak köszönhetően régi visegrádi templom épületéből átépített iskola is fel lett újítva. Visegrádnak fontos volt, hogy saját iskolája legyen. A Národné noviny (Nemzeti újság) így írt erről: „ **Amikor a mi honfitársunk Jozef Viktorin tisztelendő úr Visegrádra jött papnak, az ottani iskolát nagyon szomorú állapotban találta és megfogadta minél előbb felújítja. Ehhez a célhoz pénzgyűjtést szervezett, ő maga is 100 aranyat adományozott . Az adományok összege 3341 arany forint volt, amiből 3062 arany forint volt a kiadások összege. Érthető, hogy sok munkát a hívők saját maguk ingyen**

⁵⁵ Drobne správy. Pešťbudínske vedomosti,9.,1869, 3.o.

⁵⁶Viktorin nagyon jól ismerte a Eötvös József irodalmi tevékenységét is. 1864-ben megjelentette a Lipa évkönyvben Eötvös művét: Slovenské dievča na Dolnej zemi (Szlovák lány Alföldön).

csináltak meg. Visegrádnak most új iskolája van, amiért hálával tartoznak a lelki pásztoruknak.⁵⁷



(Visegrádi iskola - kép jelen időből)

AEDIFICIUM HOC QUONDAM ECCLESIA
 SUMPTIBUS COMMUNITATIS OBLATIS QUE
 ALIORUM IN USUM IUVENTUTIS EGREGIE
 INSTITUENDAE LIBERALITER ADAPTATUM
 MDCCCLXXI



(Emléktábla az iskola bejárata felett)

⁵⁷Národné noviny, 1871, 119.sz, 3 – 4. o.

Kép: Emléktábla az iskola bejáratán. Kb. 1871-ben készült az iskola átadása alkalmából. A szöveg fordítása :
Ez az épület - ami egykor templom volt – a közösségnek felújított, azzal a nemes céllal, hogy benne kiváló ifjúság neveltessék . (Kováts István – Gróf Péter, Ásatási jelentés, 2005. Kivonat.).

Viktorin hozzájárult nem csak a vár felújításához, de a megközelíthetőségéhez is. Ebben a tevékenységében nem csak a szakmai közönség segítette, hanem a város lakossága is. 1871-ben elkészült a sétány, mely a Viktorin nevét viseli. A emlékművön két tábla van elhelyezve .Az egyik táblán olvashatjuk:



ÜDVÖZLÉGY VÁNDOR !

WILKOMMEN WANDERER !

1871

A KÖZÖNSÉG KÉNYELMÉRE

EGYESEK KÖLTSÉGÉN

Az alatta levő tábla szövege:

VIKTORIN SÉTÁNY

A visegrádi várromok kényelmes megközelítésére a község és egyesek adományozásából épült a százéves évforduló alkalmából felújította a Pilisi Parkerdő Gazdaság Felújítva PPRT 2005

Visegrádi otléte alatt Viktorin két történelmi művet : Visegrád hajdan és most (1872) , ugyanezt németül Visegrad eins und jetzt (1872). Is kiadott. Viktorin nagyon adakozó ember volt, mindig segítséget nyújtott, ahol szükségét látta, de különösen a szívéen viselte a szlovák irodalom fejlesztését , melyet egész életében támogatótt.. Erről meggyőződhetünk annak a **Tanusítványnak** az olvasása közben melyet Viktorin minden szerkesztőséghez eljuttatott. Ebben Viktorin azon szándékát közölte, hogy minden általa kiadott könyvből egy kötetet a könyvtáraknak adományoz. A Viktorin hagyatékában talált levelekben olvashatjuk milyen érdeklődéssel, és köszönettel fogadták a Viktorin felajánlását az egyesületek, iskolák

és magán emberek részéről. Viktorin ebben az időben gazdag levelezést folytatott és sok köszönőlevelet, kapott, ami komoly erkölcsi elismerés volt a számára.

Egészsége nagyon gyorsan romlott. Ebből az okból 1874. június 14-én mellékletet írt végrendeletéhez amelyben közli : „...**Mivel Káncz Lázár úr mostanában elment Esztergomból és én nagyon rosszul érzem magamat, az ő helyettesévé rendelem el Maszlaghy Ferencz profeszor urat. Vysegrad 1874, június 14.**

Melléklet. Mivel változtak a körülményeim, a következő változásokat rendelem el a végrendeletemben: 1. Hársfa koszorú alapítványnak 1000 aranyat adományozok. Hagyják ki az összes pontot, melyek az irodalmi egyletekre vonatkoznak, melyek hazán kívül vannak, melyek a végrendelet 22.,23.,24.,25.,26,27.és 28. szám alatt vannak jegyezve. A végrendelet többi pontja továbbra is érvényben marad. Budán, 1874. Jozef Viktorin.“⁵⁸

Élete utolsó időszakában Viktorin négy hétig kezelésben volt Dr. Vaskovics gyógyintézetében Budán. Erős fejfájásai, dührohamok kíséretével azonban nem enyhültek. Ezért saját kérésére 1874. július 18-án az Irgalmas testvérek intézetébe lett szállítva.⁵⁹ Az intézetben két visegrádi kísérte őt.

Rohamok megszűnése után Viktorin képes volt nyugodtan beszélgetni az ápolóval. Július 20-án az esti órákban élénk beszélgetést folytatott az osztály főorvosával, akinek a tűrhetetlen fejfájásokra panaszkodott, de annak ellenére akkor is a munkájára gondolt – megkérte az orvost, engedélyezze, hogy a kórházban misét szolgáljon. Az orvos megígérte , és elment. Hajnal négy óra tájt szolgálatban lévő ápoló Viktorint az ajtó mellett feküdvé, holtan találta két vágott sebbel a nyakán . A boncolásnál az agyában találtak két nagy és több apró daganatot⁶⁰. Ezek lehettek a fejfájások és dührohamok okozói. Viktorin József testét elszállították Visegrádra, ahol 1874. július 22-én lett eltemetve. A szertartást Kancz Lázár címzetes püspök

⁵⁸Viktorin végrendelete. Národné noviny, 5. ,1874, 109.sz.,2.o.

⁵⁹In: Letopis Matice slovenskej, Jozef Viktorin, 1874, 34.szám, 133 – 137.o.

⁶⁰ Ugyanott

vezette. 1874. augusztus 25-én Feichtinger János esztergomi kanonok tudatta Simor János kardinálissal, hogy Viktorin tragikusan elhunyt⁶¹.

Viktorin a szlovák nép iránti szeretetét azzal is bebizonyította, hogy a végrendeletében a Matica slovenská részére 100 aranyat rendelt, valamint a saját és az általa kiadott könyveket a kiadói jogokkal együtt. 100 aranyat hagyott a znióváraljai (Kláštor pod Znievom) gimnáziumra és szintén 100 aranyat a Szent Adalbert egyletnek. Örökösei a testvérei lettek: bátyja Karol és tesvérei Terézia és Antónia.⁶²

Viktorin életútja nem volt könnyű. Egész életében folyamatosan találkozott különböző akadályokkal, amelyeknek igyekezett keményen ellenállni. Az irodalmi és kiadói tevékenysége tiszteletreméltó volt, és a szlovák irodalom és történelem számára nagyon értékesek.

⁶¹ Ráth József jelentése az esztergomi érseki hivatalnak, 1874. július 21. Prímás levéltár, Esztergom, 3474, kat.23.

⁶²In: Letopis Matice slovenskej, Jozef Viktorin, 1874, 34.szám, 133 – 137.o.

1874. július 20. Viktorin halálának dátuma. Ezt bizonyítja felirat a síremlékén és a távirat, melyet július 20-án 13.45 órakor küldtek Budáról Esztergomba (Esztergomban k 15.20 ó kapták meg. :Visegrader Pfarrer Victorin hat heute bei den Barmherzigen plötzlich gestorben.(A visegrádi tisztelendő ma az Irgalmas testvéreknél hirtelen meghalt.) Távirat másolata a Szent Adalbert Egyesület (Spolok sv. Vojtecha) levéltárában található.

Autobiographia Josephi Viktorin.

Cum fine anni 1867 Joannes Semor, Vicarius regni et Archi-Episcopus Strigoniensis, ab omnibus Diaecesi huius sacerdotibus autobiographias officiose sibi submittere postulavit. Occasione illa infrascriptam sequentem biographiam, via vicarii, theodico-nali Archi-Præsulio suppeditavit.

Autobiographia

Josephi Viktorin, parochi Vepřegradensis.

Josephus Viktorin natus 10. Martii 1822, in Superiori Hungaria, comitatu Posoniensi, pago Zavar, prope Sennariam, parentibus Antonio, Moravia oriundo, et Elisabetha Ernst, ex bohemica natione descendente. Scholas normales et cursum gymnasialem Sennariæ bene cum profectu absolvit, idcirco 1840. clero juniori adlectus, studia philologica et theologica in theodico-nali seminario Sennariensi potissimum cum calculo eminentiæ primæ terminavit.

Slavicae originis sibi mature conscius, jam in seminario theodico-nali cum aliis suis connationalibus palam profitebatur, quo agendi modo non paucas molestias, imo manifestas persecutiones, a parte contrariam sentiente, experiri coactus. Ita partim explicatur, quod seminariæ cursu theologico una cum suis deorum socio Joanne Paláček per Georgium Spemes, seminarii rectorem, atriis doloribus depictus pro diminutione propositus fuerat. Verum iustitia Josephi Kopyáček, Archi-Præsulis, non minus ac sapientia Josephi Fumort, Vicarii, et Joannis Semor professoris et studiorum præfecti, delicata causa non tantum bene complanata, verum etiam occasione primæ ordinationis 15. Januarii 1847 ad presbyteratum promotus, mox sequenti festo Nominis Jesu Hieronymi ad S. Ignatium manducante cum Joanne Semor, sus pro tunc immediata suspensione, Nominis Domini Deo obtulit.

Post breve tempus ad Spenitz, in Districtu Sennariensi, pro cooperatore assignatus, illuc 9. Februarii 1847, abierat, et usque 18. Octobris anni ejusdem permansit. Hinc ad Nádas translatus, ibi usque finem Aprilis 1850. servavit.

Velebný pane!

Velikovnímého nabídnutím se Vašho, co daru tak význam-
ných slov. výtvorov — dočítal se aj náš skromný-
mladistvý, přešovský, slov. spolek „Kolo.“ Společ-
něm povědomím uvítali sme příležitost' takého požeh-
dání, zardání Vašom to — nečestně hovorie —
příkladnou obetovavostou.

V nejbližšom zasádnutí „Kola“ našeho určilo se tedy,
z povědomím přeobou na Vašom Velebnost', straně
k darom uvěnujete knih, se obrátit.

Z udání knih nám sice len jedne chybi; a vše
Tomáše Kempenstského spis, s náivom: „O naslevo-
vání Krista“: přeobce ale i spisy Kollého, v
literárně slovenskom vydání, a knihovnice spolko-
vej velmi vřadně by sme přijali.

Chce prosí Vašom Velebnost' teda spolek náš, aby
ste mu z darov svojich men chybující spis, a
jestli o to prosby utištěnutejších knihovnic ne
vedořly, aj Kollého spisy — kedy a ^{ako} kolívek na utra-
ty jeho doposlat' nášili.

Cielú přiměrané by bolo asno, neby ste zásielkan-
na „Kolo“ naše ani přievode možná mene ugaranit'
laskani boli.

Trnav dne 28. hořpila 1871.

s včestom

omněj žalub
Pavol Országh
zápimik „Kola“
junista.

Cis. 18.

Velebný Pane!

Váš veľikodušné nabydnutie v čís. 20^{to} Narodnich novin opovakujem sa použiť k zvelatku tunajšieho akad. spolku „Naprej“ a prosím Vás uprimne o doposlanie tam meno, vaných kníh, pod adresou Pana Valaška, spolkového knihovníka Hochstraße Nr. 104. Vďačnosťou bude zaznamenaný spolok náš Veleb. rozi Vás.

Jozuň dňa 15^{to} feb. 1872

Svetozár Hurban
predseda spolku
Naprej.



Scitovszky János



Viktorin sírja, Visegrádon

† **Jozefa Viktorina** už viacej niet medzi žiwými! Náležal on tým žil pomedzi zlástne zjavenia tohoto nowého weku. Prúd ideálny, prúdiwšši a prúdaci sa duchami náššho stoletia, a najme čtyridciatych rokow, mocne ho schwátil so sebou a nabranými w ruchu tom ideami wyrútil sa Wiktorin w padesiatych a šesťdesiaty rokoch ako muž welikon činnosťou sociálnou i literarnou do sweta. Niet zde miesta pre opis činnosti jeho, ktorá bola weliká, a národ slowenský za niu mu na wčky wdacným zostane; pripomeneme iba jeho činnost mladensktú w rokoch 1848, 1849 a 50, potom šla spisowateľa a na pokon wydawatela a nakladatela knih znamenitých, medzi inými Hollého spisow a dramati Jonássa Záborského.

W posledních rokoch, ako farár katolický pod Wyšsehradom na Dunaji, upádal w ľazkomyšlelnosti nad hrozujými křiwdami národu náššmu činenými; medzi nemcami, maďarmi žijúc máwal jediné obživujúce potessenia, keď ho kdo z národowcow nawšštiwil, alebo sa s ktorým z nich na parolodi lebo železnici, lebo w meste stretol a wymeniť s nim mohol myšlienky daktoré. W posledních časiech ľazkomyšelnost jeho rástla, až i do špitála Mlodořdných do Budina odwedení bol, kde nedost ostrážení dostal sa k nožu a učinil si konec žiwotu, - dňa 20 Zula b. r. Pán Boh ráciž mu býť milostiwý a nepripočítať mu skutok posledni na dni súdu, pamiatka ale jeho budiž w národe náššom wečná! Na Wiktorinowi utratil národ slowenský srdce dobré, mysel prajnú, ducha činného, rozum bystrý, silu newššedniu. Cestujúc dunajom, lebo železodrahou do Pešti slowenský roďák rozhojnené bude mať žiale swoje pohľadom na tú tichú stráň pod Wyšsehradom domami pokrytú; i tá bárka u dwier zahradnych k farškému bytu náležitých pripnutá, nejednu žialnu rozpomienku wzbudi w srdci toho, kto znal Wiktorina ako farára Wyšsehradského.

Értesítés Viktorin haláláról, Cirkevné listy, 1874

J.K. Viktorin viharos élete (Búrlivý život J.K.Viktorina)

Írta:

PaedDr. Mgr. Helena Rusnáková

A magyar szöveget átnézte: **Gróf Péter**

Képek és dokumentumok:

Archív literatúry a umenia, SNK Martin (ALU SNK Martin - Irodalmi és művelődési archívum, Szlovák Nemzeti Könyvtár, Túrócszentmárton)

Archív Spolku svätého Vojtecha v Trnave- Szent Adalbert Egyesület archívuma, Nagyszombat(Trnava)

Visegrádi képek: **Gróf Péter**

Borító terv: **Mgr. Pavol Rusnák**

Írók és további szlovák, kiemelkedő nemzeti személyiségek (19. századból) – internet, www.wikipedia.sk

Kiadta:

Matica slovenská helyi szervezete , Érsekújvár (Nové Zámky) - Miestny odbor Matice slovenskej Nové Zámky

A publikáció egészének vagy bármely részletének nyomtatásban, elektronikus vagy más formában történő közzététele csak a tulajdonos előzetes írásbeli engedélyével lehetséges.

2012 március

1.magyar nyelvű kiadás